

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE
I FOLKETINGSÅRET 1985-86

(137. ÅRGANG)

III

Sp. 3041-4576

J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN

1987

[Ministeren for skatter og afgifter]

De gældende regler om retten til at fradrage udgifter til løbende ydelser til foreninger, stiftelser, institutioner m.v. har givet anledning til en del kritik, navnlig fordi fradragsretten er ubegrænset. Denne meget vide adgang til at fradrage udgifter til sådanne ydelser er blevet benyttet i et omfang, der ikke stemmer med de forudsætninger, som oprindeligt har ligget til grund for fradragsretten. Da der imidlertid er vægtige grunde, der taler for at opretholde fradragsretten for de omhandlede ydelser, foreslås det, at der fastsættes en øvre grænse for retten til at fradrage ydelserne.

Fradragsretten for udgifter til ensidigt påtagne løbende ydelser til institutioner m.v. og til religiøse samfund bliver efter forslaget indkomstbestemt. Den øvre grænse for fradragsretten for de nævnte ydelser fastsættes således, at personer højst kan fradrage den del af de samlede årlige ydelser, der ikke overstiger 15 pct. af yderens personlige indkomst med tillæg af positiv kapitalindkomst.

Tilsvarende kan selskaber m.v. fradrage den del af de samlede årlige ydelser, der ikke overstiger et beløb, som svarer til 15 pct. af selskabets skattepligtige indkomst.

Uanset disse begrænsninger kan den person eller det selskab m.v., der udreder ydelserne, fradrage dem, når de ikke overstiger 15.000 kr. årligt.

Ved lovforslaget er der samtidig foretaget en begrænsning af den kreds af foreninger, stiftelser, institutioner m.v., der kan modtage løbende ydelser med den virkning, at yderen får fradrag for dem. Efter forslaget skal statskattedirektoratet godkende foreningerne m.v. og de religiøse samfund. Denne godkendelse er betinget af, at institutionen m.v. er hjemmehørende her i landet, samt at den er almennyttig og anvender sine midler, herunder de modtagne ydelser, til humanitære formål eller til forskning. Religiøse samfund kan godkendes, hvis de er hjemmehørende her i landet.

Ydelser i form af fribolig for nyderen kan som hidtil fradrages uden begrænsning.

Lovforslaget indeholder ud over bestemmelserne om løbende ydelser også bestemmelser om fradragsret for kontingenter (forslagets § 13) og ejendomsskatter m.v. (forslagets § 14). For så vidt angår disse bestemmelser er der kun tale om redaktionelle ændringer.

De foreslåede bestemmelser skal have virkning fra og med indkomståret 1987.

Administrationen af de nye regler vil medføre visse merudgifter til kontrol og til udarbejdelse af lister over religiøse samfund og institutioner m.v., der varetager godkendte formål.

Provenugevinsten ved at begrænse fradragsretten for løbende ydelser skønnes for 1987 til ca. 50 mill. kr.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til folketingets velvillige behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

1) *Forespørgsel nr. F 12:*

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvordan agter Danmark i FN's generalforsamling at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning?«

Af Albrechtsen (VS) og Gert Petersen (SF).

(Forespørgslen anmeldt 12/11 85. Fremme af forespørgslen vedtaget 15/11 85).

Begrundelse

Albrechtsen (VS):

Når vi igen i år har rejst en forespørgselsdebat om, hvordan Danmark vil arbejde aktivt for afspænding og nedrustning i FN's generalforsamling, skyldes det ikke mindst, at vi på trods af den debat, der var sidste år, fortsat står i den situation, at den danske indsats på generalforsamlingen ikke er tilstrækkelig aktiv, når det gælder atomvåbnes område, det område, hvor regeringen netop i dagsordenen af 7. december 1984 blev opfordret til sammen med andre lande at føre en aktiv politik. Problemet er naturligvis særlig klart, når det gælder regeringens manglende indsats i spørgsmålet om en international aftale om forbud mod førstebrug af atomvåben. På dette område har Danmarks indsats været af direkte negativ karakter, idet man har stemt imod et forslag både i år og sidste år om et sådant forbud.

Det har været diskuteret, hvor fremragende dette østtysk-cubanske forslag er i sin udformning, og det vil sikkert også blive berørt i denne debat, men vi havde faktisk forven-

[Albrechtsen]

tet, at når man ikke syntes, dette forslag var godt nok, havde Danmark selv stillet et, som var bedre. Nu står vi i den situation, at Danmarks indsats på dette meget centrale område er helt negativ.

På andre områder er Danmarks indsats ikke negativ. Regeringen har støttet initiativer vedrørende atomprøvesprængninger, fastfrysning af atomvåben osv., men spørgsmålet er i høj grad, om denne indsats endnu er tilstrækkeligt aktiv, tilstrækkeligt udfarende, om der ikke stadig er tale om for mange ord og for lidt handling. Problemet er jo, at mange af FN-resolutionerne netop er, hvad udenrigsministeren har kaldt deklaratoriske; nogle af dem vedtages år efter år, uden at det har påvirket atommagterne synderlig.

Vi vil egentlig godt støtte udenrigsministeren i det synspunkt, at der skal vedtages mere konkrete, mere forpligtende og mere direkte handlingsrettede resolutioner, især på den måde, at disse resolutioner skal øge preset på atommagterne i retning af nedrustning og afspænding, men så skal der jo også gøres noget, og her har Danmark en opgave og et ansvar.

Forespørgerne håber derfor – for vi må jo se fremad og ikke bare konstatere, at der indtil nu er sket alt for lidt – at denne debat vil føre til, at folketinget fastslår, at der til næste år på 41. generalforsamling skal fremsættes ikke alene et konstruktivt forslag om forbud mod førstebrug af atomvåben, men også forslag på andre områder, f.eks. om en nøje overholdelse af ABM-traktaten.

Vi håber også, at debatten vil føre til, at vi i 1986 får en bedre og mere grundig inddragelse af folketinget i forberedelsen af de danske udspil. Erfaringerne fra 1984 og 1985 viser, at det udenrigspolitiske nævn på et meget tidligt tidspunkt i løbet af sommeren bør inddrages grundigt i forberedelsen.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Verdenssamfundet har i år fejret, at De Forenede Nationer er fyldt 40 år, og regeringen har allerede i denne anledning haft god lejlighed til at fremstille Danmarks synspunkter på FN og mulighederne for at styrke organisationens stilling i det internationale arbejde til fremme af afspænding og nedrustning.

Nu har forespørgerne så anmodet mig om direkte over for folketinget at give en redegørelse for regeringens politik på dette område.

Medlemskabet af FN har til stadighed været en hovedhjørnesten i Danmarks udenrigspolitik, og der er enighed om, at indsatsen inden for verdensorganisationens system bør have en meget høj prioritet i Danmarks udenrigspolitiske virksomhed.

Initiativtagerne til debatten i dag har jo formuleret forespørgslen således: hvordan agter Danmark i FNs generalforsamling at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning? Og der fremhæves ved denne formulering en sammenhæng mellem arbejdet for international afspænding og arbejdet for nedrustning. International afspænding er den væsentligste forudsætning for nedrustningsbestræbelserne, ganske som forhandlinger om nedrustningsforanstaltninger er et centralt element i afspændingsbestræbelserne, og det fælles indhold i politikken på begge områder er ønsket om at skabe større gensidig tillid og tryghed i de mellemstatslige og mellemfolkelige forhold.

Jeg skal i denne besvarelse først omtale regeringens mål med arbejdet for nedrustning i FNs generalforsamling og derefter komme ind på, hvorledes vi i generalforsamlingen kan arbejde aktivt for international afspænding.

Udgangspunktet for Danmarks deltagelse i generalforsamlingens behandling af nedrustningsspørgsmål er, at Danmark bør støtte og tage aktivt del i bestræbelserne på at styrke FNs rolle på nedrustningsområdet og arbejde for vedtagelse af realistiske og konstruktive resolutioner, som har reel betydning for nedrustningsbestræbelserne. Der må sikres størst mulig tilslutning fra centralt placerede parter, og for at vi nu virkelig kan fremme international stabilitet og sikkerhed, må nedrustningsforanstaltningerne være afbalancerede. Ingen stat eller gruppe af stater må på noget stadium af nedrustningsprocessen kunne opnå væsentlige militære fordele, og alle parters sikkerhed må tilgodeses. Nedrustningsforanstaltninger må gennemføres under den grad af international kontrol, der er nødvendig for at sikre, at alle parter overholder deres forpligtelser, og vi støtter derfor resolutioner, der tager hensyn til disse helt grundlæggende og meget vigtige principper.

[Udenrigsministeren]

Samtidig med forhandlingerne i generalforsamlingens 1. udvalg pågår der intensive konsultationer mellem de enkelte delegationer om påtænkte resolutionsforslag. Det er i forbindelse med disse drøftelser, at vi fra dansk side kan arbejde aktivt for resolutionsstekster, der er realistiske og konstruktive. Som et eksempel kan jeg nævne et resolutionsforslag vedtaget i 1. udvalg i år om nedskæring af militære budgetter, et forslag, hvori landene bliver opfordret til at give FN oplysning om størrelsen af deres militærbudgetter. Oprettelse af en slags databank på denne måde i FN ville være både konstruktivt og gennemførligt. Et andet eksempel: der er et resolutionsforslag om kemiske og bakteriologiske våben, der opfordrer nedrustningskonferencen til at intensivere forhandlingerne om en aftale vedrørende forbud mod udvikling, produktion og oplagring af kemiske våben samt om destruktion af kemiske våben.

Nu er det jo velkendt, at FNs medlemslande i FN-systemet er inddelt i flere regionale landegrupper, som hver især i mere eller mindre omfattende grad forfølger fælles politiske mål. Hvis man ser på østeuropæiske lande, behøver man jo ikke at være i tvivl. Der er der fodslag. De vestlige lande optræder på betydelig mere individuel basis, og stemmemønstret i denne gruppe er langt fra ensartet. Et grundlæggende element er dog for alle grupper, at et land normalt først fremsætter et resolutionsforslag efter, at det har konsulteret sin egen gruppe. Man fremlægger ikke forslag – i hvert fald ikke, hvis man ønsker at få dem vedtaget – uden at de på forhånd har været ganske nøje gennemdrøftet. Med andre ord: det kræver et omfattende og grundigt forarbejde, før man fremsætter resolutionsforslag. Man kan mene, at dette er en møjsommelig proces, men det er nu engang den måde, man må arbejde på, hvis man skal opnå resultater i FN.

Hvordan kan Danmark så deltage aktivt i denne proces? Det kan vi, og det gør vi, ved at deltage i alle relevante konsultationer og ved at fremsætte forslag, som vi mener kan forbedre udsigterne for vedtagelse af resolutioner. Vi gør opmærksom på Danmarks principielle holdning ved et generelt indlæg i debatten. Vi afgiver stemmeforklaringer, i det omfang det er nødvendigt. Vi fremsætter resolutionsforslag, og vi er medforslagsstillere

til en lang række resolutionstekster. I år har vi f.eks. været med til at fremsætte resolutionsforslag vedrørende de bilaterale kernevåbenforhandlinger, om nedskæring af militære budgetter, som jeg lige har været inde på, om kemiske og bakteriologiske, altså biokemiske våben, som jeg også lige har nævnt, om særligt inhumane våben, om forbud mod fremstilling af spalteligt materiale til militære formål, om objektiv information om militære spørgsmål, om NPT-konferencen om nedrustning og udvikling vedrørende aftaler om forbud mod atomprøvesprængninger, om forhindring af kernevåbenkrig og om overholdelse af våbenbegrænsnings- og nedrustningsaftaler. Jeg tror, denne opremsning tydeligt viser Danmarks stærke engagement i nedrustningsarbejdet i FN.

Herudover har vi – uden andre medforslagsstillere, men efter grundige konsultationer – som på tidligere samlinger fremsat et resolutionsforslag om konventionel nedrustning, og det er i denne forbindelse værd at nævne, at en lang række lande under 1. udvalgs generaldebat i år særlig kom ind på konventionel nedrustning og nødvendigheden af, at også dette spørgsmål indgår i FNs overvejelser. Forud for udarbejdelsen – på dansk initiativ – af FN-ekspertstudien om konventionel nedrustning – et arbejde, som det for øvrigt tog næsten 5 år at opnå den fornødne enighed om – var der kun få lande, der fandt, at dette spørgsmål overhovedet burde drøftes i FN. Selv om der er almindelig enighed om, at atomnedrustning må have den højeste prioritet, er der altså nu en stigende erkendelse af, at også den konventionelle nedrustning bør drøftes. Her er der for øvrigt tale om et initiativ, som regeringen med glæde overtog og videreførte fra den tidligere regering, og som nu forhåbentlig bliver et fast emne på FNs generalforsamling.

Forhandlinger om nedrustningsaftaler finder som bekendt ikke sted på FNs generalforsamling, og noget konkret resultat af bestræbelserne på samlingen kan derfor ikke registreres. Man kan dog tale om et håndgribeligt udbytte, når det f.eks. lykkes at få udarbejdet en analytisk rapport i FN-systemet, sådan som det var tilfældet med FN-studien om den konventionelle nedrustning.

Resolutioner kan også føre til resultater i og med, at de angiver principper, rammer og

[Udenrigsministeren]

retningslinjer for de forhandlinger, som f.eks. finder sted på nedrustningskonferencen i Genève og på bilateral basis, og det er her meget vigtigt, at disse resolutioner får en så bred støtte fra de berørte parter, at de kan komme til at danne grundlag for realistiske forhandlinger. Derfor har ensidige resolutionsforslag, som f.eks. typisk østeuropæiske lande får vedtaget i FN, men som savner støtte fra de berørte vestlige lande, ikke nogen chance for at bidrage til at fremme forhandlingerne på f.eks. nedrustningskonferencen.

Det var på denne baggrund, vi måtte stemme imod det østtyske resolutionsforslag om ikke-førstebrug af kernevåben. Begivenhedsforløbet har jo allerede været omtalt i dagspressen, så det behøver jeg vel ikke at komme nærmere ind på her, men jeg vil gerne understrege, at regeringen er fuldt opmærksom på, at dagsordenen af 3. maj 1984 rummer et pålæg om at arbejde for en international aftale, herunder mellem NATO og Warszawapagten, om nej til førstegangsbrug af kernevåben af enhver art. Det er altså efter sammenhængen helt klart, at spørgsmålet må anskues inden for rammerne af vort alliancemedlemskab. Også det grundlæggende princip om uformindsket sikkerhed for aftalens parter gør dette helt nødvendigt, for her kræves mere end hensigtserklæringer. Her kræves også, at vi ser på de bredere problemer, som NATOs konventionelle underlegenhed i Europa skaber, og derfor vil regeringen – i første omgang sammen med Danmarks allierede – nærmere undersøge, hvorledes vi bedst kan komme videre mod det mål, som dagsordenen opstiller på dette punkt. Desuden er det klart, at hele dette emne er særdeles velegnet til en drøftelse i folketingets udvalg om dansk sikkerhedspolitik.

Som det blev nævnt i det danske generelle indlæg i 1. udvalg, må FN i stedet for at gentage de resolutioner, der vedtages i 1. udvalg, gøre et alvorligt forsøg på at træffe beslutninger, der sender det klareste mulige signal til de lande, der er i stand til at standse våbenkapløbet. Kun ved at koncentrere sig om hovedproblemer og ved alvorligt at søge at nå frem til consensusbeslutninger kan man gøre sig forhåbninger om, at budskabet bliver hørt. Der er i stigende grad erkendelse hos medlemslandene af, at det er vigtigt at nå frem til resolutionstekster, som alle lande

kan tilslutte sig, og bl.a. alliancefri lande har på de seneste samlinger på en meget positiv måde bidraget netop hertil.

Arbejdet i FN's 1. udvalg er i høj grad det muliges kunst, og jeg vil gerne på regeringens vegne give udtryk for stor tilfredshed med det konstruktive samarbejde, der i år har fundet sted i den danske delegation til FN's generalforsamling i forbindelse med netop 1. udvalgs-behandlingen.

Medens der er en udtalt Øst-Vest-dimension til stede i generalforsamlingens behandling af nedrustningsspørgsmål og især for så vidt angår nukleare nedrustningsspørgsmål, indtager størstedelen af de spørgsmål, vi i øvrigt forbinder med Øst-Vest-forholdet og dets udvikling, kun en marginal placering i generalforsamlingens drøftelser. Det gælder f.eks. de mange spørgsmål, som behandles inden for CSCE-processen. Med FN's sammensætning er der intet overraskende i, at Nord-Syd-dimensionen snarere end Øst-Vest-forholdet har en så fremtrædende placering, som det er tilfældet.

Det gælder imidlertid, at behandlingen af en række af de spørgsmål, der ikke direkte berører Øst-Vest-forholdet, har væsentlig betydning for udviklingen netop i Øst-Vest-forholdet. Det er således klart tilfældet for de såkaldte regionale konflikter. Mulighederne for afspænding og dermed for fremskridt mod nedrustning og våbenkontrol må ses i nøje sammenhæng med bestræbelserne for at nå frem til løsninger på de konflikter, der udspiller sig i bestemte områder i verden i dag. Vi har alt for ofte set, at uløste regionale konflikter har ført til en forværring af forholdet mellem stormagterne og til øget usikkerhed og mistillid i det internationale samfund.

Fra dansk side har vi i denne sammenhæng en vigtig rolle at spille. Uden at bestride, at regionale konflikter ofte har sammenhæng med Øst-Vest-forholdet, har vi lagt det synspunkt til grund for vort arbejde, at sammenhængen som udgangspunkt bør opfattes således, at de regionale konflikter og kriser ses som medvirkende årsager til et spændt Øst-Vest-forhold, mere end de ses som konsekvenser af Øst-Vest-spændingen, og det afgørende er, at vi ikke ved en ensidig betragtning af verden gennem Øst-Vest-modsætningens briller bidrager til en blokering af mulige løsninger. Denne tilgang fører ikke

[Udenrigsministeren]

alene til en mere konstruktiv behandling af lokale kriser og dermed til lokal afspænding, den fører forhåbentlig også til en forbedring af Øst-Vest-forholdet og dermed til global afspænding.

Det må erkendes, at FN ikke har haft den rolle i løsningen af regionale konflikter i efterkrigstidens internationale politiske system, som man havde kunnet håbe på. FN har dog ydet og kan fortsat yde et væsentligt bidrag til løsningen af sådanne konflikter. Man bør huske, at arbejdet i FN ikke står alene, men foregår i samspil med forhandlinger – det være sig bilaterale eller mellem flere lande – uden for organisationen. Drøftelserne i FN kan give nyttige impulser til sådanne forhandlinger, undertiden alene af den grund, at repræsentanter for de involverede lande har lejlighed til at mødes uformelt i forbindelse med generalforsamlingen.

Drøftelserne i FN kan også være irrelevante eller i værste fald negative, og desværre er der nok for mange eksempler herpå i forhold til sådanne bestræbelser uden for organisationen. Et positivt bidrag fra FN forudsætter, at generalforsamlingen nøjternt og uden partiskhed formår med grundlag i internationalt anerkendte principper og målsætninger at fastlægge en realistisk ramme, der kan lette de direkte berørte parter vej til forhandlinger. For Danmark er det en naturlig opgave at søge at styrke FNs muligheder for at øve en konstruktiv indsats i bilæggelsen af eksisterende konflikter. Vore repræsentanter i FN er instrueret om at virke for, at de ofte modstående synspunkter bøjer sig mod hinanden i kompromiser, som alle lande kan leve med, ikke mindst i vigtigere spørgsmål, hvor mindretallets medvirken er afgørende for, om der kan gennemføres virkelige løsninger.

Blandt de regionale konflikter, som i dag hæmmer fremskridt mod international afspænding og nedrustning, kan der især være grund til at pege på Afghanistansspørgsmålet. Den sovjetiske invasion i Afghanistan var den direkte årsag til, at SALT II-aftalen ikke kunne fremlægges til godkendelse i det amerikanske senat. En politisk løsning på Afghanistansspørgsmålet ville være af afgørende betydning for fremskridt mod international afspænding. Generalforsamlingen har i årligt tilbagevendende resolutioner opstillet de principper, som må være grundlaget for en

fredelig løsning, deriblandt, at de fremmede tropper trækkes tilbage.

FNs generalsekretær har gennem sin personlige repræsentant i Afghanistansspørgsmålet spillet en vigtig rolle i bestræbelserne på at etablere forhandlingskontakt mellem de implicerede parter, og regeringen virker, bl.a. inden for samarbejdet i EPS, for støtte til dette initiativs videre udvikling i overensstemmelse med de principper, som generalforsamlingen har fastslået.

For så vidt angår Kampuchea har Danmark virket for bred tilslutning til generalforsamlingens resolutioner og Kampuchea-konferencens beslutninger. FNs vedtagelser må ses i sammenhæng med de bestræbelser, der udfoldes uden for FN, navnlig fra ASEAN-landenes side.

Konflikterne og spændingerne i Mellemøsten præger også i høj grad de årlige generalforsamlinger. Regeringen lægger vægt på at udnytte enhver mulighed for at fremme en tilnærmelse mellem parterne og dermed den forhandlingsløsning, som sikkerhedsrådet har lagt op til, især gennem sine resolutioner 242 og 338, der stadig har helt central betydning, således også i bestræbelser, som moderate kræfter på begge sider for tiden udfolder med henblik på optagelsen af fredsforhandlinger.

Regeringen fortsætter, helt på linje med tidligere regeringer, i et ihærdigt samspil med vore nordiske og vore europæiske partnere bestræbelserne på at neddæmpe det nytteløse, det konfrontationssøgende og det propagandistiske for i stedet at fremme enhver tendens til en mere moderat, balanceret og virkelighedsnær holdning.

Spændingerne i det sydlige Afrika og i Mellemamerika drøftes indgående i FN, og det danske engagement er aktivt med hensyn til begge emner. Jeg skal ikke ved denne lejlighed komme nærmere ind på disse spørgsmål, som vi jo for nylig behandlede her i folketinget, henholdsvis den 27. november og den 7. november 1985.

I relation til situationen i Sydafrika må regeringen til stadighed have for øje, hvorledes Danmarks klart markerede standpunkt bedst kan virke fremmende for det mål, vi alle må stræbe efter: en fredelig overgangsproces med deltagelse af alle Sydafrikas befolkningsgrupper.

[Udenrigsministeren]

Lad mig om Mellemamerika blot tilføje, at de 10 EF-landes samt Spaniens og Portugals udenrigsministre den 11. og 12. november i år mødtes i Luxembourg med udenrigsministrene fra Mellemamerika og fra Contadora-landene. Det blev en helt utvetydig bekræftelse af den europæiske støtte til Contadora-fredsprocessen og dennes principper for fred, demokrati, økonomisk retfærdighed og respekt for menneskerettighederne i Mellemamerika. Der var i Luxembourg enighed om i fremtiden at afholde regelmæssige møder mellem de to regioner i en fortsat politisk dialog, ligesom en økonomisk samarbejdsaf-tale mellem EF og de mellemamerikanske lande blev undertegnet.

Gennem sin tilslutning til FNs menneskerettighedserklæring og FNs konventioner om borgerlige, politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder har Danmark givet sin fulde støtte til den principielle erkendelse, som ligger bag disse regelsæt om beskyttelse og fremme af de grundlæggende menneskerettigheder, nemlig erkendelsen af, at respekt for individets umistelige og ligeværdige rettigheder er grundlaget for, at alle medlemmer af menneskeheden kan leve i fred og frihed.

Regeringen arbejder derfor aktivt for, at menneskerettighederne respekteres og fremmes overalt i verden for derigennem at bidrage til afspænding og forsoning i de enkelte lande og – afledt heraf – blandt medlemslandene indbyrdes.

Den omsiggribende internationale terrorisme kan i alvorlig grad medvirke til at undergrave det fredelige samarbejde mellem staterne. I sin tale i generalforsamlingen den 23. oktober i år pegede statsministeren bl.a. på terrorismens onde som en ny dimension i begrebet international sikkerhed, og statsministeren understregede i den forbindelse betydningen af sikkerhedsrådets enstemmige fordømmelse nogle uger forinden af, som der står, »terrorismen under enhver form, uanset hvor og af hvem den begås«.

Hvor forskellige de mange områder, jeg her har peget på, end kan synes, har de dog ét i denne sammenhæng afgørende træk tilfælles, nemlig at FNs muligheder for at øve en konstruktiv indsats afhænger af, at FN taler med autoritet. Forslag, som respekterer grundlæggende principper i FNs pagt, og som er egnede til at tjene som udgangspunkt for en retfærdig og varig politisk løsning,

tjener til at give FNs stemme øget vægt i den konkrete sag og generelt. Derimod kan det kun tjene til at svække FNs autoritet, når der fremlægges paradeforslag, som ingen udsigt har til gennemførelse. I en vis forstand er det et nederlag for FN, hver gang et sådant forslag vedtages – om det så end sker med et meget stort flertal.

I forbindelse med højtideligholdelsen i FN af 40-året for organisationens oprettelse har så at sige samtlige medlemslande bekræftet deres opslutning bag organisationen og de principper, der er nedfældet i dens pagt. Med udgangspunkt i denne erklærede vilje hos medlemslandene må bestræbelserne for at finde frem til realistiske og levedygtige svar på de mange udfordringer, menneskeheden i dag står over for, fortsættes.

Som det er fremgået af denne redegørelse, erkender regeringen, at FN kan yde et væsentligt bidrag til at sikre fremskridt mod international afspænding og nedrustning. Regeringen er sig det ansvar bevidst, der følger heraf, og vil gøre alt, hvad den kan, for at sikre, at Danmark fortsat i arbejdet i FN bidrager til, at organisationens muligheder udnyttes bedst muligt.

Forhandling

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne sige ministeren tak, fordi vi har fået en ganske omfattende redegørelse for regeringens politik.

Det fremgik, at især når det gælder de kemiske våben og de konventionelle våben og de meget brede nedrustnings- og afspændingsforslag, har Danmark været med til at stille en række forslag og har i enkelte tilfælde også selv stillet forslag, og det skal bemærkes ikke kritiseres, tværtimod. Men når det gælder a-våbnene, og det er trods alt et fuldstændig afgørende spørgsmål, er der fortsat meget betydelige problemer med den danske linje.

Ministeren koncentrerede sit synspunkt i det, at forslag, som Danmark er med til at stille, ikke må være ensidige, men ministeren mener i virkeligheden dermed, at de ikke for alvorligt må genere USA, og dette princip fører generelt til, at forslagene får en temmelig tandløs karakter.

Jeg er helt enig med ministeren i, at regeringens arbejde i FN udgør og bør udgøre en

[Albrechtsen]

meget vigtig del af den danske udenrigspolitik. Samtidig mener jeg, at det arbejde, Danmark laver i FN, naturligvis må ses i nøje sammenhæng med Danmarks optræden i andre organer, især i NATO. Der er ingen tvivl om, at den danske regerings NATO-politik har fået lov til at smitte af på FN-politikken med uheldige resultater til følge, ikke mindst i sagen om forbud mod førstebrug af atomvåben, hvor regeringen reelt modarbejder 3. maj-dagsordenen, fordi regeringen støtter NATOs nuværende strategi, der bygger på selvmordet som forsvarsmiddel. Det vil jeg vende tilbage til om lidt.

Lidt anderledes stiller det sig tilsyneladende, når det gælder stjernekrigen. Her har regeringen på FN-generalforsamlingen støttet et forslag om hindring af våbenkapløb i det ydre rum. Det er fint nok, selv om der bør arbejdes for et mere konkret forslag til næste generalforsamling, hvor det pålægges stormagterne nøje at overholde ABM-traktaten og sikre en meget, meget restriktiv fortolkning af begrebet forsvarssystemer, således at bl.a. afprøvning af rumvåben undgås, for hvis afprøvning tillades, så er rumvåbenkapløbet reelt i gang, og det er det, amerikanerne lægger op til.

Det er utroligt, at regeringen samtidig kan godkende NATO-communicationer, der åbenlyst bakker op bag USAs stjernekrigsplaner ved i åbenlys modstrid med stjernekrigsdagsordenen af 14. maj i år at godkende formuleringen: USAs positioner eller standpunkter vedrørende rumvåbensystemer.

Den ene hånd ved åbenbart ikke, hvad den anden gør. I FN stemmer man imod stjernekrigen, men i NATO, åbenbart fordi man her står mere direkte ansigt til ansigt med Uncle Sam, støtter man projektet. Det er naturligvis fuldstændig uholdbart, og jeg håber, der er et flertal i folketinget, der klart vil markere, at her må der skabes rene linjer, ikke alene i FN, men så sandelig også i NATO.

Når det drejer sig som stjernekrigen, er der altså to opgaver, som skal løses: for det første, at det i NATO slås fast med syv tomersom, at Danmark er imod stjernekrigen og imod USAs krav om at få ret til at gennemføre forsknings- og afprøvningsprogrammet og imod overtrædelser af ABM-traktaten. Og i FN bør Danmark sammen med f.eks. Kina, der har været aktiv på dette om-

råde, til næste år fremsætte et forslag, der mere konkret viser, hvordan der gennem overholdelsen af eksisterende aftaler og indgåelsen af nye aftaler sættes en effektiv stopper for ethvert forsøg på militarisering af det ydre rum.

Vi har med tilfredshed set, at Danmark er medforslagsstiller til et forslag om forbud mod atomprøvesprængninger. Det er et tilfredsstillende forslag, selv om Danmark godt nok undlod at stemme til et endnu bedre forslag. Faktisk har regeringen på dette punkt gjort det, der efter min opfattelse skulle være modellen for arbejdet også på andre områder, nemlig at regeringen sammen med andre regeringer udarbejder og stiller konstruktive forslag også på de helt centrale felter vedrørende atomvåbnene. Det er lige netop den model, der skulle have været brugt i sagen om forbud mod førstebrug af atomvåben.

Socialdemokratiet har i år accepteret, at regeringen stemmer imod det cubansk-ungarsk-østtyske forslag. Hr. Svend Auken er i dagspressen kommet med forskellige forklaringer på, hvorfor man har accepteret dette. Bl.a. har han i Politiken den 20. november 1985 sagt, at resolutionen skulle være en hyldest til Sovjetunionen. Jeg har ikke i resolutionsforslaget kunnet finde antydning af en sådan hyldest. Tværtimod er teksten faktisk i overensstemmelse med folketingets eget forslag i 3. maj-dagsordenen.

Derfor synes jeg stadig væk, at Danmark burde stemme for, men vi må se i øjnene, at der ikke er et flertal i folketinget, der vil pålægge regeringen at stemme for, ja, ikke engang et flertal, der vil tilråde regeringen lige som sidste år at undlade at stemme.

Jeg håber da, at der til gengæld i folketinget er et flertal for dog at kritisere regeringen, fordi den ikke tilfredsstillende efterlever dagsordenerne, og et flertal for, at der så på næste generalforsamling skal fremlægges et konstruktivt forslag om forbud mod brug af atomvåben. Jeg tror, det bliver nødvendigt direkte at pålægge regeringen dette.

Sagen er, at et forbud mod førstebrug af atomvåben vil medføre en ændring af NATOs strategi, og derfor sammenkæder USA, NATO og regeringen spørgsmålet med kravet om balance på konventionelle våben i Europa. Denne sammenhæng er efter min mening både umoralsk og usaglig. Den er umoralsk, fordi en strategi, der bygger på

[Albrechtsen]

adgangen til at starte en atomkrig, adgangen til at udsætte os alle herfor, åbner for en forbrydelse mod menneskeheden. Den er usaglig, fordi atomtærsklen faktisk sænkes som følge af NATOs oprustning med nye, avancerede konventionelle våben. Disse våben øger risikoen for en atomkrig, risikoen for tidlig førstebrug, og derfor er det absurd, hvis nogle vil påstå, at flere af disse våben er forudsætningen for at give afkald på truslen om at bruge atomvåben.

Jeg har i Berlingske Tidende og Politiken her til morgen kunnet læse, at hr. Svend Auken nu også mener, at en aftale om forbud mod førstebrug skal sammenkædes med spørgsmålet om konventionel jævnbyrdighed. Det skuffede mig meget at læse det i morgenaviserne, det må jeg sige. Det var jeg uhyre skuffet over at læse. Socialdemokratiet har tidligere udtalt sig overordentlig kritisk om udviklingen af nye, højteknologiske våbentyper, de nye offensive militærdoktriner, FOFA osv. Det er bemærkelsesværdigt, at hr. Svend Auken kan mene, at vi skal nå frem til forbud mod førstebrug ved at fremskynde og forstærke denne dødsensfarlige udvikling af de konventionelle våben og de offensive doktriner. Det er helt ufatteligt, hvis det virkelig kan være socialdemokratiets synspunkt.

Jeg kunne forstå på udenrigsministerens svar, at spørgsmålet om forbud mod førstebrug af atomvåben skal syltes i det sikkerhedspolitiske udvalg, hvis det står til regeringen. Regeringen har vitterlig ikke gjort andet ved denne sag siden den 3. maj 1984 end at sylte den, så det ligger klart i forlængelse af regeringens hidtidige indsats. Det skyldes, at regeringen ikke ønsker mere splid og spektakel i NATO, som statsministeren har udtrykt det for ganske nylig. Men spørgsmålet om forbud mod denne selvmorderiske del af NATO-strategien skal og må rejses, også selv om USA opfatter det som splid og spektakel.

På den baggrund skal jeg hermed på vegne af hr. Gert Petersen og mig selv fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folkettinget konstaterer, at regeringen fortsat ikke i FN og NATO på tilfredsstillende vis efterlever folketingets dagsordener af 3. maj 1984 og 14. maj 1985, pålægger folkettinget regeringen

– at udarbejde og fremsætte alene eller sammen med andre lande forslag på FNs 41. generalforsamling om en international aftale om forbud mod førstebrug af atomvåben

– samt at medvirke til, at folketinget tidlige og mere grundigt inddrages i forberedelsen af den danske indsats på FNs 41. generalforsamling.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne starte med at takke udenrigsministeren for den redegørelse, ministeren har givet folketinget i dag. Vi synes, det er en ganske god og bred redegørelse, også fordi vi er ganske tilfredse med det afstemningsmønster, som har vist sig med hensyn til den danske regering ved FNs generalforsamling indtil nu, selvfølgelig først og fremmest i komiteerne.

Jeg har også fået i opdrag på vegne af de socialdemokratiske medlemmer af FN-delegationen at kvittere for den bemærkning, ministeren har i sin tale om samarbejdet i delegationen. Også vi synes, at dette samarbejde har været godt og konstruktivt ved denne generalforsamling.

Hvis man går lidt mere i detaljer med selve stemmemønsteret, synes vi, det er tilfredsstillende, at Danmark ikke på nogen måde er blevet isoleret i forhold til landets allierede i forbindelse med afgivning af stemme i FN. Vi har f.eks. ved talrige lejligheder optrådt sammen med Canada, New Zealand, Australien, Spanien, Luxembourg, Holland og Norge. Vi har altså ikke på nogen måde sat os uden for det, nogle kalder »det gode selskab«.

Vi mener også i socialdemokratiet, det er tilfredsstillende, at Danmark kunne stemme for resolutionen – jeg tror, den hedder L 60 – som hilste topmødet mellem de sovjetiske og amerikanske ledere velkommen. Her stemte Danmark sammen med Canada, Grækenland, Spanien og New Zealand for resolutionen, og det mener vi vi gjorde rigtigt i.

[Lasse Budtz]

Der var kun få nye resolutionsforslag i komiteerne. Noget i retning af 95 pct. af samtlige resolutioner var gengangere, men det stemmemønster, Danmark har fulgt, har på en række områder efter socialdemokratiets mening været tilfredsstillende. Der kom således kun én resolution til afstemning om forhindring af våbenkapløbet i det ydre rum, og Danmark var helt klart positiv over for denne resolution. Det er ikke så mærkeligt, når man tænker på de to dagsordener, folkettingen har vedtaget, men alligevel er det da rart, at vor stemme blev afgivet på den måde, som vi også synes er rigtig.

Det svensk-mexicanske resolutionsforslag om fastfrysning, L 39, blev i år vedtaget med relativt bred vestlig støtte, og her stemte Danmark sammen med Norge, Grækenland, Irland, Sverige, Finland, Australien og New Zealand. Der var nogle NATO-lande, der stemte imod. Det, det er magtpåliggende for os at konstatere, er, at den aktive afspændings- og nedrustningspolitik, socialdemokratiet har anbefalet, og som har opbakning fra flertallet i dette ting, i stadig højere grad deles af andre lande.

Vi havde godt set, at Danmark havde støttet det mexicanske resolutionsforslag, L 49. Det er det forslag, der går på en udvidelse af proceduren i forbindelse med ikke-spretningsaftalen. Det kunne altså ikke lade sig gøre. Det er ikke noget kernepunkt i denne forbindelse, fordi Danmark sammen med Australien og Norge stod bag et resolutionsforslag om en omfattende prøvestopafale, der i år havde fået en skærpet formulering. Det må jeg også betragte som en klar fordel, set med socialdemokratiets øjne.

Der er imidlertid stadig væk et problem tilbage, og det er spørgsmålet om ikke-førstegangsbrug af atomvåben.

Som man vil vide, har socialdemokratiet i år anbefalet regeringen at stemme imod det østtysk-cubansk-ungarske forslag, som vi sidste år foreslog at man undlod at stemme til. Det har vi gjort på den måde, at vi har ladet det ledsage af en anbefaling af, at regeringen selv tager et initiativ i denne sammenhæng. Vi syntes ikke, at den kommunistiske resolution var særlig velformuleret, og vi syntes heller ikke, at det var den mest eftertragtellesværdige samling af lande, der havde fremsat dette forslag, selv om tankegangen i

det var rigtig, men formuleringerne var ikke gode nok.

Derfor mener vi faktisk, at regeringen burde tage et initiativ selv. Vi mener, at regeringen burde have sagt allerede i komiteen – den kan måske gøre det senere på generalforsamlingen – at Danmark ikke ønsker at stemme for dette forslag, men er indstillet på at arbejde for en international aftale om ikke-førstegangsbrug af atomvåben. En aftale herom forudsætter selvfølgelig forhandlinger og enighed mellem parterne i Øst og Vest, og at tilvejebringe en sådan enighed kræver en aktiv indsats, både af alliancefrie lande og af medlemmer af de vestlige og de østlige forsvarsfællesskaber.

Og så kunne regeringen tilføje, at Danmark derfor sammen med ligesindede lande i vestlige alliancer, også gerne blandt de ubundne, vil tage initiativ til at fremsætte et afbalanceret resolutionsforslag, der opfordrer til forhandlinger om indgåelse af en sådan aftale. Dette ville være fuldstændig i overensstemmelse med det, som er anført i et af punkterne i den berømte 3. maj-dagsorden, som regeringen helt klart nu har accepteret som grundlaget for regeringens afspændings- og nedrustningsinitiativ.

Jeg skal som en konsekvens heraf om et øjeblik fremsætte et forslag om motiveret dagsorden, men inden jeg gør det, vil jeg gerne sige, at socialdemokratiet mener, at netop i FN-forbindelse måtte det være muligt at samle samtlige partier i dette ting til fordel for et aktivt, positivt nedrustnings- og afspændingsarbejde i og i forbindelse med FN. Vi vil meget indtrængende opfordre alle partier til at slutte op bag en sådan kurs. Socialdemokratiet vil meget gerne medvirke til et sådant fællesskab, og vi vil også gerne i denne forbindelse kunne udvide samarbejdet om sikkerhedspolitikken. Derfor fortsætter vi selvfølgelig forsøgene på at nå frem til noget, der minder om mere fælles holdninger i det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg, folkettingen har nedsat.

Vi lægger altså kolossal vægt på, at Danmark fører en aktiv nedrustnings- og afspændingspolitik, også i forbindelse med FN. Vi mener, at afspændingspolitik bør føres i alle internationale organisationer. Derfor står det os ikke ganske klart, hvordan forsvarsministeren ifølge pressen kan have underskrevet et communiqué, der udtaler sig positivt om

[Lasse Budtz]

det amerikanske stjernekrigsprogram, SDI, og vi kan slet ikke forstå, hvordan regeringen, også ifølge dagspressen, kan have tilsluttet sig en kritik af den hollandske regering, der ønsker at fjerne nogle af deres gamle kortdistancetaktiske atomvåben. Jeg formoder, at der må være tale om en fejlagtig meddelelse i massemedierne, for et lille land som Danmark, som ikke selv ønsker atomvåben, kan naturligvis ikke deltage i kritik af et andet lille land, der ønsker at nedskære dette lands atomvåben. Det er simpelt hen utænkeligt, at regeringen skulle have gjort det, og jeg vil derfor bede ministeren om at afkræfte de forlydender, der har været i pressen.

Med henvisning til det, jeg tidligere har sagt om Danmarks FN-politik, skal jeg her ved på socialdemokratiets vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»I overensstemmelse med sin dagsorden af 3. maj 1984 opfordrer folketinget regeringen til under FNs generalforsamling at meddele, at Danmark på FNs kommende generalforsamling – alene eller sammen med ligesindede stater – vil fremsætte forslag om Øst-Vest-forhandlinger med henblik på en international aftale mod førstegangsbrug af atomvåben.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Socialdemokratiet mener, at denne dagsorden klart ligger inden for 3. maj-dagsordenen. Jeg håber, at man har lagt mærke til formuleringen, som vi med omhu har forsøgt at lave på en sådan måde, at vi måske her for en gangs skyld kan samle hele tinget bag denne dagsordens vedtagelse.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår i forhandlingen.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg skal først takke udenrigsministeren for redegørelsen. Det er jo ikke første gang, jeg har lejlighed til at takke udenrigsministeren for en redegørelse. Hvis alle de redegørelser, der er kommet gennem årene blev trykt, ville de blive en ganske interessant bog om substansen i dansk udenrigspolitik.

Jeg skal derefter vende mig til FN selv, og jeg skal selvfølgelig i denne forbindelse mest tale om generalforsamlingen.

Fra en udvendig betragtning kan det tage sig sådan ud, at generalforsamlingen er et sted, hvor medlemmerne taler og fremsætter resolutionsforslag og stemmer. Fra denne udvendige betragtning kan det, der sker i FN, tage sig nok så uproduktivt og frustrerende ud, og der har da også gennem årene været en tendens til, at nogle lande brugte FN til at lufte tanker uden udsigt til, at de kunne realiseres, og det forekommer, at store lande og store landegrupper i det hele tager FN meget ualvorligt.

Noget af det væsentligste, der kan komme ud af de bilaterale samtaler mellem USA og Sovjetunionen, er efter vor opfattelse, at begge lande indrømmer FN en større og mere alvorlig rolle. Hvis man læser referatet af møderne mellem Reagan og Gorbatsjov, kan man godt få det indtryk, at det i virkeligheden er FN, det drejer sig om. Mere kan med fordel foregå i FN og de organisationer, der er knyttet til FN, f.eks. UNDP, hvis virksomhed det konservative folkeparti påskønner særlig meget.

Men selv om man har denne forholdsvis negative opfattelse af FN – vi deler den som sagt ikke – er FN dog uundværlig, og jeg taler stadig om generalforsamlingen, for i FN er næsten alle Jordens lande repræsenteret og har mulighed for at udveksle synspunkter. Når vi udnytter disse muligheder, kan vi danne os et ganske godt indtryk af, hvilke tanker der rører sig i nære og fjerne lande. Vi kan afprøve vore egne synspunkter og knytte politiske bånd til lande, vi ellers ikke kunne knytte bånd til. Dette er særlig vigtigt for små og mindre lande, og hvad angår Danmark er der vist grund til at nævne den velvilje, som bl.a. vores u-landspolitik og vor politik over for FNs underorganisationer har skabt over for os. Der er her skabt en fond af politisk kapital, som vi nok kan have brug for.

Jeg skal i den forbindelse pege på den udmærkede skik, at vores permanente FN-delegation under generalforsamlingen udvides med repræsentanter for de politiske partier her i salen. De pågældende delegerede har mulighed for gennem samtaler med andre delegerede at prøve deres egne holdninger af og at skabe værdifulde kontakter, ligesom de

[Ole Bernt Henriksen]

har lejlighed til at følge med i hele arbejdet. Jeg tror, at den skik har været med til at give FN en særlig placering i det danske folketing og i det danske folk. Vi vil gerne udtrykke vores store anerkendelse af samarbejdet med udenrigsministeriet og dets embedsmænd, for slet ikke at nævne udenrigsministeren selv.

Det er som antydning forkert at vurdere FN så lavt og pessimistisk. Ser vi nemlig på, hvad der er sket gennem alle disse mange år, og sorterer vi dyngerne af gentagelsesresolutioner fra, opdager vi, at det er lykkedes gennem hårdt arbejde i bl.a. vores delegation at isolere de virkelige problemer, menneskeheden står over for, for derefter at gå videre til enighed om, at disse problemer skal løses. Det kan være, at denne enighed ikke løser problemerne, og det kan være, at de slet ikke skal løses i FN, men vi kan være sikre på, at medmindre disse problemer var blevet taget op i FN, og hvis verdens lande ikke var enige eller næsten enige om, at de skulle løses, så ville ingen have løst dem, og vi havde endda stået uden de resultater, som trods alt er blevet nået på konference efter konference.

Hvis FN skal virke på denne måde, og det skal FN, kræver det, at landene viser selvdisciplin, at de er nøgterne, at deres delegerede er flittige og tålmodige, og at de ikke tager parti for hinanden, men tager parti for de overordnede principper, som De Forenede Nationer er bygget på. Det er ikke underligt, at ikke alle gamle og nye lande, især nye lande, i tiden, der er gået, ikke fuldt ud har kunnet opfylde disse krav; så meget stærkere stilles de til os. Vi finder, at en stærkere og stærkere forståelse for dem og for FNs principper er vokset frem, og vi ser som sagt samtalerne mellem Gorbatsjov og Reagan som udtryk herfor.

På den anden side kan det ikke nægtes, at Sovjetunionens og USAs vilje til hen over deres modsætninger at samarbejde er helt afgørende, og at generalforsamlingens opgave i denne forbindelse er upartisk og beslutsomt at understøtte og bevare den vilje, som vi nu tror at Sovjetunionen og USA har. Det er heldigt, at USA ved sin side har en række allierede, der hver på deres måde kan argumentere med De Forenede Stater, og vi håber, selv om vilkårene er helt andre, at der også i Østlandene er kræfter, der vil argumentere med førstesekretær Gorbatsjov.

Derimod er der ikke behov for aktioner, der kan bortlede opmærksomheden fra de centrale temaer eller flytte hovedansvaret fra USA og Sovjetunionen andre steder hen. Sådanne aktioner kommer nok heller ikke, mens der ventes på de to supermagter. Dertil er temaerne, de drøfter, for alvorlige.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at der selvfølgelig er undertemaer. Der er Sovjetunionens ulykkelige krig i Afghanistan, som vi skal tale om om lidt, for at nævne et af dem. Også om dem gælder, at det er de to supermagters ansvar at løse disse konflikter i respekt for FNs principper, meget gerne på en sådan måde, at ingen taber ansigt. Dette er ikke et spørgsmål om prestige, men, som jeg siger, om de principper, hvorpå FN blev grundlagt for 40 år siden.

Da Danmark trådte ind i FN, lagde vi her i folketinget en linje, som vi enigt har fastholdt siden. Det konservative folkeparti mener, at ligesom der skal være enighed om vores sikkerheds- og forsvarspolitik, bør der også kunne være enighed om vores FN-politik, såfremt denne skal kunne bære i det lange løb. Det er mit håb, at denne enighed også vil blive markeret i dag. Jeg kunne ikke undlade at lægge mærke til hr. Lasse Budtz' ønske i den retning, og det er et ønske, som jeg tror at det store flertal, ikke bare her i salen, men også i befolkningen deler.

Björn Elmquist (V):

At regeringen agter på Danmarks vegne i FN at arbejde for afspænding og nedrustning mener vi ikke der kan herske tvivl om. Det seneste bevis har vi fået i dag i udenrigsministerens grundige og omfattende svar på forespørgslen fra SF og VS, et svar, vi i venstre fuldt ud kan tilslutte os. Vi synes også, at regeringens hidtidige optræden i FN klart har vist, at regeringen har den agt og virkelig udfolder de bestræbelser, man kan håbe på og forvente.

For at disse bestræbelser skal have bare en vis udsigt til at bringe os alle sammen videre mod målet: afspænding og nedrustning, må en række betingelser i og uden for FN være opfyldt. Jeg skal først gøre et par bemærkninger om de særlige forhold, der gør sig gældende for verdensorganisationen FN, de fordele, FN har, og de åbenbare svagheder, der desværre knytter sig til organisationen.

[Bjørn Elmquist]

Om fordelene, universalitetsprincippet – det er svært at sige, og jeg skulle måske også have fundet et andet ord – det, at man i princippet har alle stater i hele verden med. Vi har et forum, vi har en sikkerhedsventil, som gør, at truende konflikter i stedet for at forpuppe sig og vokse kan blive behandlet i en bred offentlighed og med fredeligere midler, end der ellers har været tradition for i verdenshistorien. Vi har også set, hvordan man har kunnet enes om i visse tilfælde ved regionale konflikter, som det kaldes, at udstationere FN-tropper; helt konkret har vi set en indsats.

Vi mener, at spørgsmålet om nedrustning og afspænding bør ses i en bredere sammenhæng end blot spørgsmålet om atomvåben; konventionelle tropper hører i hvert fald til. Men der er også et spørgsmål som menneskerettigheder. Der er spørgsmålet som konventionen mod tortur, konventionen mod terrorisme. Der er spørgsmål om de økonomiske forhold, ikke mindst mellem Syd og Nord. Alle disse ting mener vi hører til på plussiden, når vi drøfter FN og prøver at vurdere mulighederne for at bringe tingene videre.

Til FNs svagheder hører så klart for det første, at det er et lille bitte fåtal af medlemslandene i FN, der er demokratier, og skal vi se på, om det er pluralistiske demokratier efter de standarder, vi anvender f.eks. i vort land og i Norden, bliver tallet endnu mindre. Det må vi beklage.

Endvidere har der været en øget tendens til gennem årene at fremlægge, hvad vi vil kalde propagandaforslag, rene facadeforslag, de såkaldte deklatoriske forslag, hvor man skal vedtage det ene og det andet og det tredje, og hvor det er åbenbart, at det kun går i én bestemt retning. Vi har i mit parti den opfattelse, at først og fremmest USSR gør sig skyldig i det, og en lang række stater følger det. Ordet, begrebet, fred bliver alt for ofte misbrugt. I enhver sammenhæng skal det bruges til at lukke døre op med, og det er vi kede af. Vi er bange for, at man derigennem handicapper og svækker FN mere, end godt er.

Så er der det andet aspekt, jeg gerne vil tale om. Det er Danmarks styrke, forholdene uden for FN, det, der skal gøre det muligt for os som et lille land i den meget store sammenhæng at gøre os gældende. Vore mu-

ligheder afhænger for det første af vores udgangspunkt i de alliancer, vi er tilknyttet, hvilke muligheder vi har for sammen med ligesindede lande at agere.

Hos os er vi ikke i tvivl om, at ligesindede lande, når vi snakker sikkerhedspolitik, må være vore alliancepartnere i NATO. I andre sammenhænge, i bredere sammenhænge, er det helt klart også Norden. Det kan være EF-landene via det udenrigspolitiske samarbejde, men også en række af de økonomiske områder, som klart falder ind under Romtraktaten. Det er vort udgangspunkt, at det gør det lettere for os, hvis vi har fundet en ordening med de lande og kan komme med en fælles aktion. Vi har større chancer for at komme igennem med noget realistisk og noget bærende, hvis vi har denne opbakning.

På det nordiske område har der på det allerseneste været et par knirkerier, hvor vi nok kunne have efterlyst en noget bedre koordinering mellem de nordiske lande helt i stil med, hvad vi har haft hidtil. Det var et emne, der blev bragt frem på det nordiske udenrigsministermøde i Oslo forleden, og vi håber, at vore kære nordiske venner nu vil lægge sig på sinde, at vi lægger stor vægt på den nordiske koordinering, inden man agerer i FN.

Så er der vores hjemlige stilling her i folketinget, den offentlige opinion og den politiske opbakning. Som det lille land vi er, hvor vi skal igennem alle disse led, før vi kan gøre os håb om at komme nogen vegne, betyder det kolossalt meget, at vi lever op til to krav: stabilitet eller kontinuitet i vores politik og politisk bredde. Her er det ganske afgørende, at vi har mulighed for at følge de lange linjer, som er lagt i vores politik, og at vi kan gøre det med den fornødne politiske styrke.

Jeg har med interesse læst de udtalelser, hr. Albrechtsen også talte om, og som hr. Svend Auken citeres for fra Washington i dag. Jeg har ikke bare læst dem i Politiken, jeg har læst dem langt mere udførligt i Berlingske Tidende, og jeg finder det ganske interessant, at hr. Svend Auken her skulle åbne for en ny kurs i sikkerhedspolitikken herhjemme i Danmark. Han siger, at nu er det slut med fodnoterne, og han har i det hele taget en række betragtninger, der er ganske interessante, og som vi har læst med interesse i mit parti, og som vi vil studere

[Bjørn Elmquist]

nærmere. Vi er ganske enige og mener, at hr. Svend Auken også her lægger op til, at et lille land som Danmark helst skal tale med én stemme.

Så ville det jo også være godt, om der også fra hans parti kom helt entydige signaler. Jeg ved jo, at der ved flere lejligheder har været en vis vaklen i geledderne. Der er nogle, der er blevet kaldt kustoder i pressen; vistnok var det nogle af partifællerne, der selv fandt på den betegnelse, og disse kustoder var vi i mit parti slet ikke kede af var der, men hr. Svend Auken hørte da vist ikke dengang til kustoderne.

Men hvis vi som lille land skal tale med én stemme, hvis vi i folkettinget skal have en bred opbakning, så må vi også gå ud fra, at det største parti, vi har i folkettinget, vil tale med én stemme. Og skulle det gå, som hr. Ole Bernt Henriksen håbede på i sit indlæg, at vores debat i dag kan føre tilbage til, at denne kontinuerede linje kan fortsættes, og at vi i Danmark med stadig større styrke kan enes om vore synspunkter, så vil vi i mit parti også være glade for det.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg kan bekræfte hr. Bjørn Elmquists udtalelser om, at socialdemokratiet også er interesseret i den bredest mulige opbakning bag den sikkerhedspolitik, folkettinget har anlagt. Det er helt klart. Denne sikkerhedspolitik bygger på en række dagsordener, som flertallet i dette ting har vedtaget, og derfor er det landets sikkerhedspolitik.

Denne sikkerhedspolitik er desuden indført i socialdemokratiets arbejdsprogram. Det er blevet bekræftet ved en socialdemokratisk kongres, og der var ikke så meget som én stemme imod, så jeg tror godt, at jeg kan bekræfte det over for hr. Bjørn Elmquist og berolige ham. Der er fuldstændig fodslag i den socialdemokratiske bevægelse, og det er en sikkerhedspolitik, som er vedtaget i alle partiets kompetente organer, så vi har ikke rigtig nogen grund til at beklage os i denne forbindelse.

Med hensyn til fodnoter eller ikke fodnoter i fremtiden må det helt komme til at afhænge af, hvad der kommer til at stå i de forskellige NATO-communiqueer. Jeg kan på socialdemokratiets vegne meddele, at vi ikke

kan udelukke, at det vil være nødvendigt med fodnoter. Den samme opfattelse har hr. Svend Auken.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne takke hr. Lasse Budtz for den sidste præcisering, for hr. Lasse Budtz har jo også tidligere under en debat her i efteråret udtalt, at hvis det er nødvendigt at udtrykke folketingets politik gennem fodnoter, så skal der anbringes fodnoter. Jeg er glad for, at denne præcisering bliver gentaget af hr. Lasse Budtz her i dag.

Så må jeg gøre hr. Bjørn Elmquist opmærksom på, at også jeg nøje har studeret, hvad hr. Svend Auken er refereret for i Berlingske Tidende i dag, også vedrørende spørgsmålet om fodnoter, og det, hr. Svend Auken siger i Berlingske Tidende, er, at hvis der indgås en aftale om begrænsning af mellemdistanceraketterne – men også kun, hvis en sådan aftale indgås – og man dermed altså bringer dette spørgsmål ud af dødvandet, så kunne der muligvis blive tale om, at der ikke længere var en fodnote imod mellemdistanceraketterne. Men hr. Svend Auken har jo ikke sagt, at der på nuværende tidspunkt, hvor der ikke fjernes mellemdistanceraketter, er mulighed for at undgå fodnoten. Det synes jeg er vigtigt for forståelsen af hr. Bjørn Elmquists udtalelser lige at få præciseret.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg synes, at hr. Albrechtsen opererer på et alt for statisk grundlag. Han taler om, at »kun, hvis en Øst-Vest-aftale om mellemdistancevåben bliver etableret«. Ja men det tager dog en vis tid. Der er en forhandlingsfase, som skal overstås, og dér var det da godt, om vi kunne medvirke til, at mulighederne for, at sådanne aftaler bliver en realitet, forøges. Det tror jeg sker ved, at vi samler os sammen, også på forhånd, og ikke bare venter eller måske endda går ud i forskelligt ærinde, imens forhandlingerne om disse mellemdistancevåben eller andre afgørende Øst-Vest-forhandlinger står på.

Gert Petersen (SF):

[Gert Petersen]

Det er meget godt, at hr. Bjørn Elmquist nu begynder at tale om »hvis vi skal have forhandlinger i gang« osv. Det skal vi også, men det var ikke det, hr. Bjørn Elmquist sagde i første omgang. Hr. Bjørn Elmquist sagde, at ifølge Berlingske Tidende havde hr. Svend Auken ovre i New York eller i Washington, eller hvor det nu er, sagt, at nu skulle det være slut med fodnoterne. Dette var citatfusk, hr. Bjørn Elmquist. Jeg synes, det er groft. Jeg citerer fra Berlingske Tidende i dag. Det, hr. Svend Auken sagde, var:

»Hvis en aftale opnås ... vil det fjerne nødvendigheden af yderligere NATO-fodnote.«

Det er noget helt andet, end at hr. Svend Auken har sagt, at fra nu af skulle det være slut med fodnoterne. Jeg havde ikke læst Berlingske Tidende, og jeg må indrømme, at da jeg hørte hr. Bjørn Elmquist, tænkte jeg: så, nu er min gode ven hr. Svend Auken da faldet blandt røvere derovre. Jeg føler mig noget mere beroliget, når jeg læser det originale citat.

Så vil jeg sige om selve sagen, at regeringen på en række punkter har arbejdet rimelig godt i De Forenede Nationer. Jeg vil takke udenrigsministeren for redegørelsen, som jeg var enig i, skal vi sige for de ni tiendedeles vedkommende og for de ni tiendedeles vedkommende også synes var en god redegørelse. Så er der den sidste tiendedel tilbage.

Men jeg vil da godt fremhæve et par punkter, hvor jeg synes regeringen har handlet rigtigt. Vi finder det tilfredsstillende, at Danmark nu ligesom er blevet en fast støtte for det svensk-indisk-mexicanske forslag om fastfrysning. Diskussionen om Danmarks holdning hertil er åbenbart et helt overstået stadium. Jeg mindes, hvordan regeringen i sin tid, da den ville stemme imod forslaget og lod sig overtale til at undlade, fremførte, at en positiv holdning stred imod den nok så bekendte NATO-solidaritet. Det kunne måske have sin rigtighed, hvis NATO-solidaritet skulle være lig med solidaritet med USA. Mig bekendt har NATO aldrig ytret sig om fastfrysning, men det har præsident Reagan unægtelig. Han har afvist det og afviser stadig væk fastfrysningen.

Standpunktet var da også forkert, og i år kan vi så konstatere, at kredsene af NATO-lande, der stemmer for fastfrysning i FN, er blevet lidt større. Nu er det ikke blot Dan-

mark og Grækenland, men også Norge, der stemmer for fastfrysningsresolutionen. Desuden stemte lande som Spanien, Holland, Luxembourg og Island ikke imod fastfrysningen, men de undlod at stemme. Der er altså i dag mindre opposition mod fastfrysningssiden inden for NATO-kredsen, end der var for 3 år siden, og det viser, at det er rigtigt, at der er nogle, der tager initiativer og går i spidsen, og at Danmark kan være blandt dem.

Det er også for os tilfredsstillende, at Danmark har været blandt medforslagsstillerne til en resolution, der indtrængende efterlyser en prøvestopaf tale for kernevåben og opfordrer til, at denne sag sættes på dagsordenen i den permanente nedrustningskonferencen i Genève.

Der kan nok indvendes et og andet mod resolutionens tekst. Når så mange stater er medforslagsstillere, må det uundgåeligt præge teksten, og der er under alle omstændigheder tale om en selvstændig dansk optræden. Vi ved, at USA hele tiden er gået imod, at nedrustningskonferencen beskæftiger sig med dette spørgsmål, og det fik da også den konsekvens, at USA sammen med England og Frankrig stemte imod dette atomprøvestopforslag, som Danmark er medforslagsstiller til.

Men så kommer vi til det resolutionsforslag, der også gav anledning til konflikt sidste år, det østlige forslag om knæsettelse af princippet om ikke-førstebrug af atomvåben. På trods af 3. maj-dagsordenen, der rummer en opfordring med samme sigte, stemte Danmark igen imod resolutionsforslaget under komitébehandlingen. Den eneste forskel var, at denne gang skete det med socialdemokratisk godkendelse. Sidste år tilrådede socialdemokratiet jo som bekendt, at Danmark skulle undlade at stemme. Hvorfor man har skiftet mening, ved jeg ikke. Så vidt jeg kan se, er der tale om en identisk tekst, og når hr. Svend Auken til pressen udtaler – det var i Politiken den 20. november i år – at teksten bl.a. er, »en hyldest til Sovjetunionen«, så er det ikke rigtigt. Det tætteste, teksten kommer til at omtale Sovjet, er henvisningen til, at, som det hedder, to kernevåbenstater på tidligere generalforsamlinger har afgivet et højtideligt løfte om ikke-førstebrug, og så opfordrer man de tre andre kernevåbenstater til at gøre det samme. De to kernevåbenstater, der

[Gert Petersen]

er tale om, er Kina, som kom først, og derefter Sovjetunionen.

Nu vel, disse erklæringer, som efterlyses i den østtyske resolution, er ikke helt, hvad vi taler om i 3. maj-dagsordenen, det erkender jeg. Der efterlyser vi en traktat om ikke-førstebrug, og det kan motivere, at Danmark undlader at stemme, men der er ikke så stor afstand til 3. maj-dagsordenen, at vi med rimelighed kan stemme imod. Når vi alligevel gør det, så kan det være svært at finde årsagen, medmindre den da er, at Danmark principielt stemmer imod alt, hvad der foreslås af Østlande, uanset indholdet. Helt så primitiv tror jeg dog ikke at dansk udenrigspolitik er. Årsagen er langt snarere, at resolutionsteksten strider imod den gældende NATO-strategi, der er baseret på, at NATO forbeholder sig ret til at være den første, der bruger atomvåben under en krig.

Men det er jo ikke bare resolutionsteksten i FN, der strider imod denne NATO-strategi. Det gør den pågældende passage i 3. maj-dagsordenen også. Når den opfordrer til forhandlinger om en traktat mellem de to alliancer om ikke-førstebrug, så ligger der jo heri, at NATO må opgive sin førstebrugsstrategi; ellers har talen om en traktat ingen mening.

Mere relevant end at begræde afstemningen i FN er det derfor nok at spørge: hvad gør den danske udenrigsminister for at fremme det pågældende punkt i 3. maj-dagsordenen? Eller med andre ord: hvorfor stiller Danmark ikke selv et resolutionsforslag i De Forenede Nationer, hvor de to pagter opfordres til at indlede forhandlinger om en ikke-førstebrugstraktat? Det er jo ikke engang et voldsomt vidtgående skridt, for der er jo ikke tale om, at førstebrugsretten er opgivet fra Vestens side i og med, at man stiller sådan et forslag. Det, der er tale om, er, at Vesten accepterer, at man kan forhandle om en traktat, som indebærer en generel ikke-førstebrugsordning.

Den eneste forklaring, jeg kan finde på denne passivitet fra regeringens side, er frygten for at støde an i NATO. Så snart selve NATO-strategien er inde i billedet – det er den ikke med prøvestop, det er den ikke med fastfrysning – så er det, at det kniber med at opfylde folketingets retningslinjer, og det var, hvad vi så for et par dage siden på NATOs forsvarministermøde. Her underskrev

Danmark et communiqué, hvori der udtrykkes støtte til USAs indstilling til rumforsvaret. Ganske vist – det har jeg læst i Berlingske Tidende, som der har været henvist til nogle gange her i dag – fik forsvarsministeren ændret vendingen »støtte til USAs positioner« til ordene: »støtte til USAs indstilling til rumforsvar«. Vi støtter altså ikke positionerne, men vi støtter indstillingen. Jeg mener, at man skal være forsvarsminister eller måske Berlinger-korrespondent for at se forskellen. USAs indstilling til rumforsvar er som bekendt, at der skal opbygges et SDI-system, også kaldet stjernekrigssystem, og at udviklingen af dette system ikke er noget forhandlingsobjekt, altså ikke er noget, der kan forhandles om. At udtrykke støtte til den indstilling er efter min opfattelse klart at udtrykke støtte til et våbenkapløb i rummet, en militarisering af rummet, og det er eklatant i strid med folketingets herom vedtagne dagsordener. Det er også forbavsende – hvis meldingen ellers er rigtig, og jeg vil da ligesom hr. Lasse Budtz sætte spørgsmålstejn ved det – at den danske forsvarsminister skulle have været med til at kritisere Holland, fordi de afskaffer nogle atomvåben. Det turde i hvert tilfælde være i strid med ånden i samtlige dagsordener, som vi har vedtaget om atomoprustning. Det er ikke acceptabelt hverken i De Forenede Nationer eller i NATO. Ingen af de dagsordener, hvori folketinget har angivet retningslinierne på dette område, siger noget som helst om, at dagsordenen dog ikke gælder, hvis den støder an mod gældende NATO-strategi. Det turde være indlysende, at nogle af de dagsordener, der er vedtaget, tværtimod har som sigte at få ændret denne strategi, og det gælder bl.a. 3. maj-dagsordenens punkt om ikke-førstebrug af atomvåben.

Derfor må vi insistere på som et minimum, at regeringen nu forbereder sit eget resolutionsforslag til næste års FN-samling i overensstemmelse med 3. maj-dagsordenen, og at dette allerede meddeles nu i en stemmeforklaring på plenarmødet i FN, når der skal stemmes om den foreliggende resolution om ikke-førstebrug.

Det er på den baggrund, at hr. Albrechtsen og jeg selv har udarbejdet det dagsordensforslag, der er fremsat i dag, og som vi meget gerne så vedtaget. Hvis det ikke kan lade sig gøre, vil vi stemme for det socialde-

[Gert Petersen]

mokratiske dagsordensforslag, som ligger tæt op ad vores, men hvor vi altså savner den kritik af regeringen, som vi synes rettelig også burde fremsættes i dagsordensform. Men ellers må jeg sige, der er ikke den store forskel mellem dem.

Stinus (RV):

Da vi for et år siden havde debat om FN i folketinget, gav jeg udtryk for glæde over den mulighed, vi derved fik for at diskutere netop Danmarks FN-politik, Danmarks indsats og Danmarks muligheder i verdensorganisationen. Jeg vil gerne igen i år give udtryk for glæde over denne mulighed og sige tak til forslagsstillerne for initiativet. Selv om forslagsstillerne jo nok har deres meget konkrete og berettigede anledning til at rejse denne forespørgsel lige nu, og selv om to gange ikke skaber nogen tradition, er der måske alligevel med FN-debatten sidste år og den, vi har i dag, indledt noget, som kan blive en tradition for en årlig debat om Danmarks FN-politik.

Det er altid relevant at drøfte afspænding og nedrustning, og hvordan Danmark aktivt kan engagere sig på disse områder. Ekstra relevant er det nu ved optakten til 1986 som internationalt fredsår, som blev vedtaget i FN for få uger siden. Med vedtagelsen følger også en forpligtelse til at gøre en ekstra indsats for fred i dette år i overensstemmelse med indledningen til selve FNs pagt, hvori det højtideligt hedder:

»Vi, De Forenede Nationers folk, besluttede på at frelse kommende generationer fra kriges svøbe ... at forene vore kræfter til opretholdelse af mellemfolkelig fred og sikkerhed ... har bestemt at forene vore bestræbelser for at nå disse mål.«

Jeg er da også sikker på, at forespørgerne med ordlyden af deres forespørgsel først og fremmest har i tankerne, hvad Danmark kan gøre på næste generalforsamling, selv om der måske også bag forespørgslen ligger en utilfredshed med manglende dansk indsats på den igangværende og nu næsten afsluttede generalforsamling. Det er imidlertid allerede nu, at retningslinjerne for en aktiv dansk indsats på næste generalforsamling skal stikkes ud, men det bør naturligvis ske på basis af en vurdering af indsatsen i år.

Når jeg nu nævner FNs næste generalforsamling, indebærer dette naturligvis ikke, at

der ikke skal arbejdes for afspænding og nedrustning i mellemtiden. Det skal der i høj grad, og der skal helst være en sammenhæng mellem det, Danmark foretager sig i FN og stemmer for i FN, og det vi siger og gør i andre sammenhænge og andre fora. Det fredsår, som nu tager sin begyndelse, kan være en god anledning til at intensivere den danske indsats på afspændings- og nedrustningsområdet.

En gennemlæsning af de danske indlæg i FN giver ikke grund til utilfredshed, tværtimod. Det skyldes måske også den indflydelse, medlemmerne af FN-delegationen har på den endelige udformning af teksterne.

I sin tale i generalforsamlingen i forbindelse med markeringen af 40-året for FNs grundlæggelse fastslog statsministeren, at i dagens verden forbliver FN uundværlig. Det er jeg enig med statsministeren i. Statsministeren fremhævede i sin tale også den nære sammenhæng mellem økonomisk og social udvikling og lighed på den ene side og international fred og sikkerhed på den anden. Jeg nævner dette for at understrege, at også dette spektrum hører med, når vi skal vurdere vore muligheder for at være med til at skabe afspænding.

I sit indlæg i generaldebatten beskæftigede udenrigsministeren sig ikke i stor udstrækning med nedrustningsspørgsmål. Det er ingen kritik, men en konstatering. Jeg synes, at udenrigsministeren fik sagt noget om mange vigtige spørgsmål. Om nedrustning sagde udenrigsministeren, at denne ikke opnås i kraft af resolutioner, men kun vil blive til virkelighed i kraft af politiske beslutninger. Det lyder meget selvfølgeligt, og jeg er da også enig med udenrigsministeren i den kritik af resolutionsmageriet i FN, som jeg føler at udtalelsen er udtryk for. Der vedtages for mange resolutioner i FN, og der bruges for megen tid og for mange kræfter på formuleringen af disse mange resolutioner.

Har resolutionerne da ingen betydning? Jo, det tror jeg at de har, fordi de ved gentagelsens kraft – og mange resolutioner er jo gengangere fra år til år – påvirker både landenes regeringer og verdensopinionen. Danmark spiller også med i det spil, og regeringen og vi andre gør det, for hvis det ikke var tilfældet, ville der jo ikke være grund til at gå så højt op i, hvordan Danmark skal stemme til en bestemt resolution.

[Stinus]

I almindelighed har det radikale venstre ikke grund til at være utilfreds med Danmarks stemmeafgivning, heller ikke med det stemmemønster, vi følger. En gennemgang af de afstemninger, som under den igangværende generalforsamling har fundet sted om nedrustningsspørgsmål, viser, ikke overraskende, at vi i en række afstemninger har stemt som de øvrige NATO-lande og som de øvrige EPS-lande, men dette har ikke fundet sted slavisk og automatisk.

Jeg finder det vigtigt at understrege dette, fordi en debat som den, vi har i dag, måske kan give anledning til den forkerte opfattelse, at der er stor uenighed om FN-politikken. Det er der heldigvis ikke, men ligesom forespørgerne kunne det radikale venstre på visse områder ønske sig en mere udfarende dansk kraft, selv om jeg også her må tilføje nogle rosende bemærkninger om dansk indsats i sikkerhedsrådet, ikke mindst i forbindelse med debatter omkring Sydafrika. I betragtning af den alvor, hvormed vi ser på udviklingen i Sydafrika, skal den danske indsats og den danske rolle i sikkerhedsrådet i det forløbne år nævnes, når vi i dag drøfter, hvordan Danmark i FN aktivt kan arbejde for afspænding.

Når man gennemgår ugeberetningerne fra FNs generalforsamling, lægger man mærke til, at Danmark er medforslagsstiller til et pænt antal resolutioner, og det er noget positivt. Hertil kommer så noget helt specielt: det danske initiativ til en studie vedrørende konventionel nedrustning. Den udtalte jeg mig allerede positivt om sidste år, men jeg vil meget gerne gøre det igen. I den sammenhæng må jeg beklage, at kun 23 medlemslande indtil nu i overensstemmelse med resolutionsvedtagelsen på sidste generalforsamling har underrettet generalsekretæren om deres syn på studien. Dette illustrerer med beklagelig tydelighed, at vedtagelse af resolutioner, selv når det sker med consensus, ingenlunde betyder, at landene vil rette sig efter dem eller leve op til deres indhold.

Igen i år er resolutionen om ikke-førstebrug af atomvåben og dansk stillingtagen til denne i søgelyset. I modsætning til sidste år har socialdemokratiet i år valgt at være enig med regeringen med hensyn til stemmeafgivning på denne resolution. Jeg har svært ved at se sagligheden i dette, så det må være andre beväggrunde, der har fået socialdemo-

kratiet til at ændre holdning. Jeg tror, det var hr. Gert Petersen, som i debatten sidste år slog fast, at den eneste grund for regeringen til at stemme imod resolutionen om ikke-førstebrug var sammensætningen af forslagsstillerne: DDR, Cuba og Ungarn. Den bedømmelse delte det radikale venstre sidste år, og det gør vi igen i år.

Det, som gør ikke-førstebrugsresolutionen særlig interessant, er, at dens indhold er i overensstemmelse med folketingets dagsorden af 3. maj 1984. Det har vist sig, at vi ikke i øjeblikket kan få regeringen til at forholde sig anderledes til denne resolution. Men så må vi i stedet pålægge regeringen selv at tage et initiativ omkring dette spørgsmål i overensstemmelse med 3. maj-dagsordenen:

I forbindelse med topmødet mellem præsident Reagan og generalsekretær Gorbatsjov har statsministeren fremsat en udtalelse, som kunne tolkes, som om det var statsministrens mening, at nu, da de store er kommet på talefod, gælder det for de små om ikke at komme med initiativer af nogen art. Det radikale venstre deler absolut ikke denne opfattelse, tværtimod. Vi glæder os over, at topmødet fik et bedre forløb, end man på forhånd havde næret forventning om, men vi mener bestemt ikke, at initiativer til den videre afspændingsproces nu ene og alene tilkommer de to store. Tværtimod finder vi det meget vigtigt, at den begyndelse til et tøbryd, der er indtruffet, følges op på mange niveauer, også fra dansk side, ikke som udtryk for manglende solidaritet med USA eller vore andre NATO-allierede, men fordi vi tror på, at de små lande har en rolle at spille i afspændingsprocessen – helt i overensstemmelse med de synspunkter, Danmarks FN-ambassadør gav udtryk for i et indlæg i generalforsamlingens 1. udvalg den 30. oktober 1985. Han sagde om Øst-Vest-dialogen, at denne ikke alene bør være et supermagtsanliggende; mellemstore og små lande kan også bidrage til udvidet dialog, som omfatter alle aspekter af relationerne mellem Øst og Vest.

Dette er et synspunkt, som det radikale venstre kan give tilslutning til. Det er et synspunkt, som vi i årevis har forfægtet: en mere aktiv rolle for de små og mellemstore lande og ikke mindst for de små lande, som er med i de to pagter. Den rolle skal Danmark spille inden for den alliance, som vi er medlem af, og det radikale venstre håber, at vi spiller

[Stinus]

den dér. Men vi skal også spille den sammen med andre små lande, lande uden for pagterne, og hvis det på nogen måde er muligt også sammen med små lande, som er med i den anden pagt.

FNs generalforsamling og FN i det hele taget er et af de steder, hvor mulighederne skal forsøges og udnyttes til det yderste. På den baggrund vil det radikale venstre kunne stemme både for det af hr. Albrechtsen og hr. Gert Petersen og det af hr. Lasse Budtz fremsatte forslag om motiveret dagsorden.

Nør Christensen (CD):

Forespørgselsdebatten drejer sig om, hvordan Danmark i FNs generalforsamling agter at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning. Jeg vil indledningsvis sige tak til ministeren for den redegørelse, som ministeren har givet, og som vi kan erklære os enige i.

For ikke at risikere at glemme det, skal jeg også komme med et par bemærkninger om dagsordener her. Om de dagsordener, der er fremsat, kan jeg sige, at det dagsordensforslag, der er fremsat af VS og SF, kan vi ikke tiltræde, og at socialdemokratiets dagsorden vil blive genstand for en lidt nærmere vurdering.

De Forenede Nationer har i år fejret sit 40 års jubilæum. I den anledning har Danmark allerede tilkendegivet sine synspunkter på FN og mulighederne for at styrke organernes stilling i det internationale arbejde til fremme af afspænding og nedrustning. Medlemskabet af FN har til stadighed været et af de store emner, som har haft den danske udenrigspolitikss ganske særlige interesse.

Ingen – og heller ingen her i salen – er vel i tvivl om, at international afspænding er den væsentligste forudsætning for nedrustningsbestræbelserne, lige så vel som forhandlingerne om nedrustningsforanstaltningerne er et centralt element i afspændingsbestræbelserne. Man ønsker begge steder at skabe en større tryghed i de mellemstatlige og mellemfolkelige forhold.

Danmarks deltagelse i generalforsamlingens behandling af nedrustningsspørgsmål er, at vi bør støtte og tage aktiv del i bestræbelserne på at styrke FNs rolle på nedrustningsområdet og arbejde for vedtagelsen af realistiske og konstruktive resolutioner af reel

betydning for disse nedrustningsbestræbelser. Jeg kan være meget enig med tidligere ordførere, der har sagt, at der har været for mange resolutioner. Må jeg sige det på en anden måde: den inflation, der er gået i disse resolutioner, kan måske være med til at svække dem, til at mindske interessen for resolutioner.

Nedrustningsforhandlingerne må gennemføres under den grad af international kontrol, der er nødvendig for at sikre, at alle parter overholder deres forpligtelser. FNs medlemslande er som bekendt i FN-systemet inddelt i flere regionale landegrupper, som hver især i mere eller mindre omfattende grad forfølger fælles politiske mål. At der er fodslag i de østeuropæiske lande, er der ingen tvivl om. De vestlige lande derimod optræder på betydelig mere individuel basis, og stemmemønsteret i denne gruppe er langt fra ensartet. For alle grupper er der dog et grundlæggende element, nemlig dette, at et land normalt først fremsætter resolutionsforslag efter at have konsulteret sin egen gruppe. Man fremlægger ikke forslag – hvis man da ønsker at få dem vedtaget – uden at de i forvejen er blevet ganske aldeles nøje gennemdrøftet. Man kan derfor ikke være i tvivl om, at dette er en møjsommelig, en langsom og en besværlig proces, men det er den måde, man bliver nødt til at arbejde på, hvis man vil have gode resultater i FN, og det er alle vel enige om at vi ønsker.

Herefter kommer så selve spørgsmålet: hvordan kan Danmark da arbejde og deltage aktivt i denne proces? Hertil er svaret ganske enkelt, at det kan vi da sagtens. Vi gør naturligvis opmærksom på Danmarks principielle holdning ved generelle indlæg i debatten, og vi giver i det omfang, det er nødvendigt, naturligvis også vores stemmeforklaringer. I år har Danmark været med til at fremsætte resolutionsforslag vedrørende kemiske og bakteriologiske våben, om NPT-konferencen og meget mere, som jeg ikke skal komme ind på her, men som udenrigsministeren jo redegjorde for i sit indlæg.

Centrum-demokraterne erkender blankt, at løsningen af de mange, stærkt forskellige regionale konflikter resultatmæssigt ikke har spillet den største rolle i FN-sammenhæng. Vi kunne ganske markant have ønsket os, at FN havde spillet en større rolle, men lad mig for en sikkerheds skyld understrege, at der

[Nør Christensen]

ikke er tale om kritik af FN i denne forbindelse. CD har fuld forståelse for, at forhandlinger om internationale problemer ikke alene er vanskelige; disse forhandlinger balancerer ofte på grænsen til det næsten umulige, meget tæt på det til tider næsten håbløse; men FN må meget gerne arbejde videre på det kendte grundlag. CD ønsker FN held og lykke med det fortsatte arbejde.

Hertil vil jeg gerne føje, at det er vigtigt at fremhæve, at FN som sådan ikke står alene. Der foregår et helt naturligt samspil i den anledning, og som udenrigsministeren jo også sagde det, er der også de helt uformelle drøftelser, som finder sted, og de er af den allerstørste betydning. Netop disse drøftelser af uformel karakter kan måske ind imellem være af mindst lige så stor værdi som den officielle del. Jeg sagde udtrykkelig »måske«, og jeg har altså ikke påstået det.

For alle lande i FN, også de ikke-demokratiske lande, må det efter CDs opfattelse være en selvfølgelig ting, at disse lande over en naturlig, konstruktiv indsats i bilæggelsen af eksisterende konflikter, og selvfølgelig allerhelst afværger truende konflikter. Måske kunne FN i fremtiden i højere grad rette søgelyset mod de truende konflikter og specielt øge indsatsen på dette område. Jeg tror nemlig på, at det ville være mange gange lettere at få synspunkterne til at bevæge sig mod hinanden, før konflikter opstår, og inden det er kommet til fjendtlige handlinger. Når først fjendtligheden er brudt ud i lys lue, er det vel indiskutabelt, at situationen er tifold sværere at håndtere. Modsætninger opstår som bekendt først og fremmest, fordi mennesker har stirret sig fuldstændig og aldeles blinde. Kan man fra FNs side gribe tidligere ind og fjerne blindheden, så har FN spillet en stor betydning, og i hvert fald en større rolle end den at løse konflikter. Grundprincippet må altså være, at det er bedre at forebygge end at helbrede.

Jeg har gjort lidt ud af dette, at FN griber tidligere ind, også fordi jeg er enig med udenrigsministeren i, at regionale konflikter i dag hæmmer fremskridt og international afspænding og nedrustning. Netop de regionale konflikter er der jo rigeligt af – jeg kan jo bare nævne lande og områder som f.eks. Mellemøsten, Mellemamerika, Afghanistan, og som CDer naturligvis også Sydafrika. Disse konflikter har vi jo behandlet, og uden at

jeg på nogen måde skal lege spåmand, må det være stensikkert, at vi i fremtiden også vil få disse forhold til debat her i tinget. Nyten heraf diskuteres ivrigt rundt omkring.

Jeg vil gerne afslutte mit indlæg med at udtrykke håb om, at FNs stemme øges i såvel højde som i vægt. Når jeg siger højde, såvel som jeg siger vægt, kræver det måske en lidt nærmere forklaring, som jeg selvfølgelig også meget gerne giver, fordi det har en klar relation til den foregående del af mit indlæg. Højden af stemmeføringen mener jeg skal bruges til at råbe parterne op i tide, inden konflikter opstår, og vægten skal bruges til at få afsluttet eksisterende konflikter på grundlag af rimelige politiske aftaler. FN kan ved at skride ind i tide bidrage til at sikre fremskridt mod afspænding og nedrustning på det internationale plan, og jeg håber, at FNs 40 års jubilæumsår bliver det år, som vil være i stand til at bekræfte dette.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg vil gerne begynde med at takke udenrigsministeren for en både grundig og klar redegørelse, som jeg synes på en meget fin måde klarlagde, hvad regeringen har gjort og gør i FNs generalforsamling for at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning.

Jeg vil så i mit bidrag her i dag, når jeg skal vurdere Danmarks muligheder for i FN at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning, komme noget ind på de tanker, som FNs generalsekretær flere gange er kommet med over for generalforsamlingen. Han har jo flere gange overvejet nogle af de samme spørgsmål, som vi debatterer her. Hvis man læser hans redegørelser, fremtræder de jo som stærke bekendelser til FN som det centrale organ for opretholdelse af mellemfolkelig fred og sikkerhed. De fremstår også – og med rette – som en indtrængende appel til alle medlemslande, men nok ikke mindst til USA og Sovjetunionen, om at leve op til det ansvar, de har påtaget sig som medlemmer af FN og dermed som underskrivere af FN-pagten med dens stærke forpligtelser til at løse uoverensstemmelser ved forhandling i stedet for ved militær konfrontation.

Der er desværre gode grunde til generalsekretærens gentagne stærke appeller, for der

[Kofod-Svendsen]

har længe været en tendens til, at mange medlemslande, og ikke kun supermagterne, foretrækker at løse deres uoverensstemmelser uden om FN. Det stærkeste eksempel på, at man ser helt væk fra FN, er Sovjets aggression i Afghanistan, som vi jo også kommer til at drøfte i dette høje ting ved flere andre lejligheder. Denne tilsidesættelse af FN kan kun bidrage til det internationale anarki, som generalsekretæren advarer så stærkt imod.

Det må derfor være en af Danmarks vigtigste opgaver i FN, både i generalforsamlingen, i sikkerhedsrådet og i andre FN-fora, at støtte generalsekretæren i hans bestræbelser for at styrke FNs fredsbevarende og samarbejdsfremmende funktion. Dette er der så meget mere grund til, som generalsekretæren i en række præcise analyser har peget på, hvor problemerne ligger, og hvorledes de kan løses, hvis den fornødne politiske vilje fra medlemslandenes side er til stede.

Vi skal derfor lægge stor vægt på, at Danmark sammen med de øvrige nordiske lande og de øvrige EF-lande går aktivt ind i bestræbelserne for at føre generalsekretærens tanker og forslag ud i livet. Vi har desværre i en række tilfælde set, hvorledes sikkerhedsrådet har været ude af stand til at varetage den centrale konfliktforebyggende og konfliktløsende rolle, som FN-pagten har tildelt det. Grunden til denne handlingslammelse er jo, at efterhånden stadig flere lokale konflikter får globale aspekter på grund af stormagternes globale økonomiske og strategiske interesser. Direkte eller indirekte er stormagterne med andre ord parter i mange af disse lokale konflikter, og her har generalsekretæren så peget på, at sikkerhedsrådets funktion hæn- ger nøje sammen med stormagternes vilje til at løse lokale konflikter ud fra disses iboende karakter og uafhængigt af deres indbyrdes modsætninger i øvrigt. Det er et synspunkt, som Danmark stærkt må understrege.

Et andet af generalsekretærens forslag går ud på at styrke sikkerhedsrådets konfliktforebyggende rolle, ved at rådet såvel som generalsekretæren på et tidligere stadium end konflikt får de nødvendige oplysninger, som sætter dem i stand til at udøve en mæglende rolle. Der tror jeg, at de uformelle kontakter, som finder sted i FN-sammenhæng, er af umådelig stor betydning, og jeg er vældig glad for det gode samarbejde, der også har været under denne samling mellem de dan-

ske delegerede. Jeg tror, at dette samarbejde og det, der er sket fra dansk side under denne samling, har en konfliktløsende funktion.

Jeg mener således, det fortsat må være Danmarks opgave nu, mens vi er medlem af sikkerhedsrådet, at fremme disse mere uformelle konsultationer. Det tror jeg kan bidrage til, at rådet kan løse sine opgaver på en konstruktiv måde og også undgå destruktive politiske konfrontationer.

Jeg har også tidligere været inde på brugen af FN-styrken og vil gentage det, for det viser sig jo, at sådanne styrker i en række tilfælde har kunnet spille en væsentlig rolle i konflikter, hvad enten det har været i Afrika, i Mellemøsten eller på Cypern. Her har Danmark traditionelt været en stærk fortalere for sådanne styrkers anvendelse. Det skal vi fortsat være. Bidragene til FNs fredsbevarende styrker skal fortsat være et hovedelement i dansk FN-politik. Flere andre har også gjort sig overvejelser om, hvordan vi kan styrke Danmarks bidrag på dette felt. Her støder vi så på det ømtålige spørgsmål om finansieringen; Danmark har jo ydet store bidrag hertil og skal arbejde for at presse andre til at sætte bidragene op.

Så tror jeg ikke, man kommer uden om, at der i FN vedtages et hav af resolutioner, og flere af dem lægger op til konfrontationer. Hvis vi her kunne arbejde for, at der blev vedtaget færre resolutioner – men man satser jo på konsensusprincippet – tror jeg, at man reelt ville nå mere, fremfor de mange resolutioner, der ofte har et vist drillende præg. Det kan lyde flot med disse resolutioner, men resultaterne bliver ofte små. Hvis man virkelig lagde vægt på universalitetsprincippet, lagde vægt på, at man måtte have grundige drøftelser og derefter vedtog nogle resolutioner, som havde en bred opbakning, tror jeg, de ville have en effekt, mens de mange resolutioner let kan nedprioritere respekten for FN.

Der er forelagt et par dagsordener i dag. Om den ene, stillet af VS og SF, skal jeg kort sige, at den er ikke spiselig for mit parti.

Hvad den anden angår, fremsat af hr. Lasse Budtz, må jeg sige, at det, der her siges om en international aftale mod førstegangsbrug af atomvåben, er vi meget positive over for. Jeg tror, at alle kan se værdien af, at vi netop får en international aftale, hvor vi gennem Øst-Vest-forhandlinger får en sådan af-

[Kofod-Svendsen]

tale i stand, men jeg må samtidig sige, at der også er andre formuleringer i den dagsorden, som vi ikke er glade for. Derfor må vi nøje studere denne dagsorden.

Poulsgaard (FP):

Så har vi igen en debat for hundredesytende gang, og atter kører det her på, at venstrefløjen er så fredselkende, og alle vi andre er nogle grimme karle. Der bliver nikket dernedefra, men det er da godt, man er så glad for sig selv, at man er så sikker på, at man har de rigtige meninger om den rigtige fred. Det kunne jo godt være, at vi andre kunne ønske en verden i fred og afspænding, uden man ligefrem prøver at gå ind på de præmisser, som hr. Gert Petersen og hr. Albrechtsen anlægger. Vi synes i fremskridtspartiet, at vi skal håbe og bede til, at Gorbajtov og Reagan bliver enige om det. Da vi er med i NATO, må vi selvfølgelig støtte vore NATO-partnere, men ellers skal man ikke tro derovre, at vi er sådan nogle forfærdelige nogle. Men vi er et lille land, og somme tider skal man også tage hensyn til det.

Når jeg har sagt det, har jeg også samtidig sagt, at selv om vi også elsker fred og afspænding og vi hader atombomben lige så meget som de røde partier, kan vi altså ikke tilslutte os de dagsordener, der ligger.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Det er min hensigt at udsætte mødet, efter at hr. Maisted har haft sit indlæg.

Maisted (FD):

Jeg skal gøre det kort, så man kan komme til frokost.

Denne debat er kun en gentagelse fra de røde partiers side til at undergrave Danmarks stilling i NATO. Jeg vil derfor koncentrere mig om den illusion, man prøver at bibringe befolkningen ved at fortælle den, at en optræden, som det dagsordensforslag, hr. Albrechtsen og hr. Gert Petersen har fremsat, ville bidrage til en afspænding i verden.

Man fører ikke nogen forhandlinger med diktaturstater på basis af tillid, men udelukkende på basis af mistillid. Vores lille folketing er i international sammenhæng blot at betragte som et lille sogneråd. Det ville fuldstændig svare til, at Smørumnedre begynder at erklære, at den ønsker at være atomfri zo-

ne. Det er internationalt den måde, Danmark optræder på.

Efter min opfattelse skal Danmark give sin ubetingede styrke og sin støtte til USA, som med fuld ret har fremlagt et program, hvori de siger, at de ønsker at forsvare deres befolkning imod et kernevåbenangreb fra diktaturstaternes side. Påstanden om, at det er et stjernekrigsprogram, er efter det, jeg har fået oplyst igennem pressen, og det, jeg har hørt og set mig til, det rene sludder. Det, der er tale om, er, at man ønsker at foretage en udbygning af et forsvarssystem, således at man kan beskytte sin egen befolkning. Vi er så heldige at tilhøre de frie demokratier i den vestlige verden, vi er så heldige at have en stærk partner i USA, og derfor bør vor opgave udelukkende gå på 100 pct. at støtte USA i de forhandlinger, der foregår.

Under de forhandlinger, der foregår, skal man ikke tro, at man sådan stille og roligt sætter sig hen og siger: nu laver vi en nedrustningsaftale, og så tror vi på, at alt er i skønneste orden. Nej, det er tekniske, videnskabelige forhandlinger, hvor man har nøje kendskab til, hvad hver part har af arsenaler med hensyn til brintbomber og atombomber, og hvad de ellers har af skidt, som kan udslutte verden. Der er selvfølgelig ingen fornuftige mennesker, der overhovedet kunne drømme om, at nogen af disse parter vil anvende disse midler, medmindre det drejer sig om en diktaturstat. Demokratiske stater vil selvfølgelig ikke anvende den form for våben. Derfor er vor garanti for fred i denne verden ene og alene baseret på, at vi er diktaturstaterne overlegne, og det betyder, at USA er militært, teknisk og økonomisk betydelig stærkere end USSR. Hvis vi ikke kan indse denne logiske sammenhæng i tingene, undergraver vi den vestlige verdens civilisation og de demokratiske stater. Alt andet er hyklerisk, og jeg var lige ved at sige landskadelig virksomhed, når man prøver på at undergrave det samarbejde, vi har med frie nationer. De andre kan man ikke forhandle med ud fra tillid, kun ud fra dyb mistillid.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 11.56

Mødet genoptaget kl. 13.15

Forhandlingen genoptoges.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil sige tak for mange af de indlæg, der har været i debatten, og som har været meget positive og forstående over for de principper, jeg her har gjort rede for, og som må være gældende for danske aktiviteter i en FN-sammenhæng.

Hr. Stinus var inde på, at det nu synes at kunne blive lidt af en tradition, at vi tager en debat som denne, hvor vi meget bredt forsøger at diskutere de forhold, der er vigtige på FN-generalforsamlingen. Det fandt hr. Stinus var værdifuldt. Jeg er ganske enig. Vi kan diskutere, om tidspunktet er særlig velvalgt, og det var måske noget, vi i ro og mag burde diskutere bagefter, men under alle omstændigheder er det meget værdifuldt at få en debat, hvor vi har lejlighed til at diskutere disse ting i sammenhæng, som ellers alt for let ryger ud og bliver nogle meget opmærksomhedsskabende enkeltheder. Derfor er det også lidt ærgerligt, at debatten i dag i så høj grad er kommet til at fokusere på et lille bitte hjørne af vores FN-aktiviteter, nemlig diskussionen om det østlige forslag om en resolution mod førstegangsb brug. Det skal jeg vende tilbage til i min omtale af de dagsordensforslag, der foreligger.

Men hr. Lasse Budtz stillede mig et par spørgsmål, som er lidt i margenen af debatten i dag, men da andre også har været inde på det og det er væsentlige spørgsmål, skal jeg meget gerne forsøge at give en besvarelse. Det er spørgsmålet om, hvad der er foregået vedrørende det såkaldte DPC-communiqué ved NATO-ministermødet forleden dag. Det er selvfølgelig klart, at det må være forsvarsministeren selv, der gør rede for NATO-mødet og for communiquéets indhold. Forsvarsministeren er stadig i Bruxelles, men jeg kan da sige, at han har allerede anmodet om, at denne sag bliver sat på dagsordenen, når vi mødes i det udenrigspolitiske nævn i morgen. Det er vel også det rette forum for drøftelsen, så jeg skal her bare indskrænke mig til at sige, at communiquéet fra DPC-mødet,

sådan som det foreligger for os, ikke er i modstrid med folketingets dagsordener vedrørende rumforsvarssystemer. Det, der siges i communiquéet, er, at man støtter USAs stilling til Genèveforhandlingerne. Det er ikke noget nyt, for det gjorde communiquéet fra NATO-udenrigsministrenes møde i juni 1985 også, uden at der dengang overhovedet blev rejst kritik. Sådan som hr. Lasse Budtz formulerede sit spørgsmål, vil jeg altså gerne understrege, at det, der støttes i communiquéet, ikke er, som hr. Lasse Budtz siger, SDI-projektet. Nej, det, der støttes, er USAs stilling til forhandlingerne, og USAs stilling til forhandlingerne om bl.a. dette spørgsmål er netop, at man skal forsøge at forhandle sig frem til aftaler på dette punkt, ganske som vi også i Danmark ønsker, at man skal forhandle sig frem til aftaler på dette punkt.

Når man i communiquéet taler om forsvars- og rumsystemer, er det simpelt hen, fordi dette er den accepterede betegnelse for et af de tre emneområder, som USA og Sovjetunionen i sin tid blev enige om at definere for Genèveforhandlingerne. Man skal altså ikke lægge andet og mere i udtrykket »forsvars- og rumsystemer« end den reference, der dermed er til det af USA og Sovjetunionen i fællesskab beskrevne grundlag for forhandlingerne. Den støtte, der bliver udtalt til USAs stilling her, er sat i direkte sammenhæng med den positive udvikling, vi heldigvis på det seneste har set i forholdet mellem USA og Sovjetunionen, og som blev sat i gang på topmødet i Genève, og på den baggrund ville det da unægtelig være mærkeligt, hvis vi fra dansk side skulle tage forbehold over for vor allieredes stilling til de forhandlinger, der foregår dér, hvor vi jo alle deler håbet om aftaler.

Det, jeg har sagt her, betyder også, at det, der er sagt, gælder ønsket, som det siges i den amerikansk-sovjetiske fælleserklæring af 8. januar 1985, at – og her citerer jeg: »standse våbenkapløbet på Jorden og forhindre det i rummet«, og vi støtter også ønsket om at se på offensive og defensive våben i sammenhæng og dermed fastholde USA på, at SDI er et emne, som skal inddrages i seriøse drøftelser i Genève. Jeg vil godt om det sige, at det nu som før er regeringens håb, at den forhandlingsproces, der er sat i gang her, må føre til et positivt resultat også i denne henseende, så jeg håber med disse bemærk-

[Udenrigsministeren]

ninger at have bortvejret enhver tvivl om, at forsvarsministerens godkendelse af DPC-communiqueet skulle indebære et brud med folketingets dagsordener, men det er i øvrigt et emne, vi om fornødent kan tage op igen i det udenrigspolitiske nævn.

Så vil jeg også gerne slå fast, at det må bero på en misforståelse, at Danmark på DPC-mødet skulle have tilsluttet sig en kritik af den hollandske regerings beslutning om at reducere sine nukleare opgaver. Der var ingen omtale af denne beslutning i communiqueet fra NATO-forsvarsministermødet nu her den 3. december 1985. Det er rigtigt, at NATOs generalsekretær har sendt et brev til den hollandske regering, hvori der gives udtryk for betænkeligheder ved den hollandske beslutning om at reducere landets nukleare opgaver. Det er klart, at det brev har været diskuteret i NATO, før brevet blev afsendt, og herom kan jeg oplyse, at i den forbindelse gav den danske NATO-ambassadør for sin del helt klart udtryk for danske forbehold, og også Holland, der naturligvis deltog i de forudgående drøftelser i NATO, altså for dette brev blev sendt af sted, vil jo dermed være bekendt med den danske holdning i denne sag. Jeg håber også, at dette punkt hermed skulle være afklaret, sådan at forsvarsministeren kan vende tilbage til et fredeligt og roligt udenrigspolitisk nævn, når han skal gøre rede for, hvad der er foregået om disse spørgsmål.

Dernæst vil jeg gerne kommentere de dagsordensforslag, der er fremsat. Det, der er fremsat af VS og SF, behøver vist ikke mange ord. Jeg tror, at det er klart for enhver, at vi ikke synes, at det er særlig rimeligt eller sammenhængende, endsige i overensstemmelse med kendsgerningerne. Men om det, hr. Lasse Budtz har fremsat, må jeg sige, at efter regeringens opfattelse er det ikke et positivt bidrag til bestræbelserne for at nå frem til en international aftale om ikke-førstegangsbrug af atomvåben.

Som jeg meget indgående forklarede i min redegørelse, er der to nødvendige forudsætninger for, at et resolutionsforslag om dette spørgsmål meningsfyldt kan fremlægges af Danmark. Det vil jeg godt uddybe. Den første forudsætning er, at problemet bliver betragtet i sin sammenhæng, og det er en sammenhæng, som omfatter ikke bare det nukleare område, men hele problemet om styrke-

balancen i Europa mellem NATO og Warszawapagten. Fremfor alt for Danmark, der jo er medlem af NATO, kan problemet ikke med rimelighed blive betragtet eller behandlet uden for alliancesammenhæng. Det er noget, som først og fremmest må tages op og drøftes med vores partnere, for uden deres tilslutning kan de forhandlinger, som dagsordensforslaget lægger op til, slet ikke komme i gang. Det at lægge op til noget, som vi på forhånd ved ender med at blive en dansk enegang – det er det, man gør, sådan som forslaget er formuleret – er vel, kunne man sige, det klartest tænkelige brud på den solidaritet, som er forudsætningen for, at Danmarks medlemskab af NATO har indhold.

Det var den ene forudsætning. At se det også i sammenhæng med spørgsmålet om den konventionelle balance i Europa er et synspunkt, som jeg har noteret mig man i socialdemokratiet er ganske enig i.

Den anden forudsætning er, at der finder en omhyggelig drøftelse sted inden for ens egen gruppe i FN, før der bliver fremsat et resolutionsforslag. Man kan ikke regne med, at ens initiativer i verdensorganisationen bliver taget alvorligt, hvis de bliver lanceret, uden at man på forhånd har foretaget sådan en konsultation, og jeg kan endda gå videre og sige, uden at en sådan konsultation har vist, at initiativerne har den tilstrækkelige støtte, der alene kan give dem tilstrækkelig vægt.

Så jeg må sige om forslaget, som det foreligger, at det ikke blot repræsenterer en skærpelse af 3. maj-dagsordenen, der jo ikke har forudset den slags isolerede meddelelser eller initiativer, men efter regeringens opfattelse også arbejder imod den aftale, der jo netop skal tilstræbes. Det gør det, fordi det ser bort fra nødvendigheden af et tilstrækkelig solidt grundlag, så derfor må regeringen kraftigt advare imod dette dagsordensforslag.

Så vil jeg også godt komme med en lidt mere politisk bemærkning om det, fordi det også er dansk indenrigspolitik, vi diskuterer her. Jeg er lidt forundret over, at hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag har fået den udformning, det har fået, for jeg havde ærligt talt håbet, at socialdemokratiet her i dag i højere grad havde levet op til de signaler, der er givet om, at man tilstræbte bred enighed om et velforberedt initiativ i FN. Senest er det signaler, der er blevet udsendt af social-

[Udenrigsministeren]

demokratiets næstformand i pressen i dag, senest i middagsradioavisen. Men i stedet for får vi altså en tekst, der giver regeringen pålæg om at anmelde et initiativ i FN med det samme. Vi skal ikke afvente en rolig undersøgelse af, hvordan et initiativ bedst muligt kan udformes, vi skal ikke afvente en sondering blandt vore allierede for at se, om og under hvilke betingelser vi kan finde støtte inden for denne kreds, ja, vi skal endda på forhånd sige, at vi eventuelt så vil lægge forslaget frem helt alene. Jeg må sige, det er ikke realistisk politik. Det er det hverken i alliancesammenhæng eller i FN-sammenhæng. Det er egentlig ærgerligt, for jeg fornemmede på de signaler, der var fremme, og også på det, regeringen har sagt, og det, jeg senest selv har lagt frem i min redegørelse her i dag om vores holdning til disse spørgsmål, at vi nok med lidt god vilje kunne have formuleret os frem til noget, der kunne samle synspunkterne. Det kan forhåbentlig nås endnu, da debatten ikke er forbi, så jeg vil opfordre til konstruktiv tænkning på dette område.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg sluttede min tale her i salen i formiddags med at sige, at vi ønskede at bevare den enighed om Danmarks FN-politik, som har eksisteret siden FN's oprettelse i 1945.

I forlængelse af den bemærkning og på baggrund af udenrigsministerens svar her skal jeg sige, at de 4 regeringspartier agter at stemme imod den socialdemokratiske dagsorden, men til gengæld har udformet en dagsorden, som vi føler imødekommer socialdemokratiets hensigter, hvis jeg hørte hr. Lasse Budtz' tale rigtigt, på en mere målrettet og effektiv måde. Dermed skulle det være en dagsorden, som jeg i høj grad regner med at socialdemokratiet kan støtte. Jeg skal tillade mig at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til aktivt at undersøge mulighederne for udformningen af et forslag om Øst-Vest-forhandlinger med henblik på en international aftale, herunder mellem NATO og Warszawapagten, om ikke-førstegangsbrug af atomvåben

til fremlæggelse på FN's 41. generalforsamling.

Det pålægges endvidere i god tid inden den 41. generalforsamlings begyndelse over for folketinget at redegøre for resultatet af disse undersøgelser.

Folketinget går herefter over til næste punkt på dagsordenen.«

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Albrechtsen (VS):

Jeg synes egentlig, det var en mærkelig oplevelse at høre, hvor utrolig negativt udenrigsministeren har modtaget den socialdemokratiske dagsorden. Deri udtrykkes jo ikke nogen formuleret kritik af, at regeringen i så ringe udstrækning efterlever de dagsordener, som folketinget har vedtaget, hvilket der afgjort kunne være behov for at få fastslået også i en dagsorden, således som SF og VS har foreslået det. Der stilles heller ikke krav om, at et forslag fremsættes umiddelbart på den igangværende generalforsamling, eller at et endeligt forslag skal være udarbejdet og fremlægges før næste år. I realiteten synes jeg, man kunne have modtaget det socialdemokratiske dagsordensforslag som næsten en udstrakt hånd til det synspunkt, ministeren har haft, nemlig at Danmark skal bidrage med konstruktive forslag. Men man må altså konstatere, at regeringen end ikke, når det formuleres på den måde, er indstillet på at være med. Nu har man så formuleret en afværgedagsorden, som ved en grundig gennemlæsning viser sig at være netop markant forskellig fra den socialdemokratiske på den måde, at den ikke indeholder noget, som reelt forpligter regeringen til at fremsætte et forslag på den næste FN-generalforsamling. Det vil nemlig bero på konsultationer med de lande – især USA selvfølgelig – som vi ved vil være umulige at få med på et sådant forslag, hvis det skal fremsættes på den 41. generalforsamling.

Sådan ligger det altså, og derfor kan det da kun glæde mig, at der i folketinget under debatten er blevet markeret et klart flertal for den socialdemokratiske dagsorden.

[Albrechtsen]

Jeg vil dernæst komme med et par kommentarer til det, udenrigsministeren sagde om forholdet til NATO-communiqueet. Udenrigsministeren mente, at communiqueet ikke er i modstrid med stjernekrigsdagsordenen; han mente, at communiqueet udtrykker, at man kun støtter det standpunkt, USA har, nemlig at man skal forhandle om våbensystemer under Genèveforhandlingerne.

Sådan kan man efter min mening ikke forstå den communiquéetext, der er udsendt. Den indeholder en ganske klar formulering af, at man støtter USAs stilling vedrørende rumsystemer, og denne stilling indeholder bl.a. det, at USA mener, de har ret til at udvikle SDI-programmet, og at de har ret til at iværksætte afprøvninger af disse systemer. Det er en del af USAs holdning, og det har hidtil været en del af USAs holdning, at man ikke ville fravige retten hertil under Genèveforhandlingerne, og det er ikke lykkedes at nå et gennembrud i forhandlingerne på det punkt. Derfor indebærer den formulering, som er i NATO-communiqueet, et klart brud med den formulering, der er i stjernekrigsdagsordenen, hvor der står:

»Danmark er imod placering af våben i det ydre rum og udforskning og udvikling af dem«.

Det er altså indeholdt i USAs stilling, og derfor må man fastholde, hvad hr. Lasse Budtz altså også har gjort i Information i dag, at der simpelt hen er modstrid mellem den communiquéetext, man har tilsluttet sig, og stjernekrigsdagsordenen fra maj i år.

Jeg vil naturligvis også i morgen, hvor sagen kommer til debat i det udenrigspolitiske nævn, stille forsvarsministeren dette spørgsmål. Det er udmærket, at det kommer så hurtigt på i det udenrigspolitiske nævn, men som sagen står nu, og med den forklaring, udenrigsministeren har givet, synes jeg, det er klart dokumenteret, at der faktisk er behov for at vedtage første del af den dagsorden, som SF og VS har foreslået.

Ministeren mente, at der skulle være det problem forbundet med at fremsætte et forslag ensidigt i FN, at det ikke ville blive taget alvorligt, at det ikke ville få tilstrækkelig støtte, at det ville stille Danmark isoleret, og at det ville rive sagen ud af sin sammenhæng.

Dermed fastslår ministeren igen det synspunkt, at man vil have som forudsætning for

at fremsætte et forslag, at vi skal anerkende teorien om, at der skal være ligevægt på det konventionelle område i Europa. Jeg har tidligere været inde på det, som jeg mener er en både umoralsk og usaglig tankegang, vi fortsat må afvise.

VS vil ligesom SF stemme for den socialdemokratiske dagsorden. Vi havde gerne set, at den kritik var kommet med i dagsordenen, men jeg vil gerne spørge, om der ikke også i den socialdemokratiske dagsorden som et naturligt led ligger dette, at forberedelsesarbejdet i forbindelse med den næste generalforsamling starter på et tidligere tidspunkt, end vi gjorde i år, således at vi får en grundigere og tidligere forberedelse. Det er det sidste element i SF-VS-forslaget. Jeg tror, det naturnødvendigt også må ligge i det socialdemokratiske forslag, og også af den grund kan vi stemme for det.

Lasse Budtz (S):

Jeg synes ligesom hr. Albrechtsen, at det socialdemokratiske dagsordensforslag er en fremstrakt hånd til regeringen, og jeg har, som jeg tidligere sagde, vanskeligt ved at forstå, hvorfor man ikke kan stemme for det.

Vi har nu fået et andet dagsordensforslag, som er fremsat af regeringspartierne, og det synes jeg indeholder så mange gode ting, at jeg ikke forstår, hvorfor man ikke kan stemme for det socialdemokratiske, for intentionen er jo den samme. Den socialdemokratiske dagsorden er lidt strammere i henstillingerne til regeringen, men indholdet er stort set det samme, og derfor forstår jeg ikke, at man ikke kan stemme for det socialdemokratiske forslag, der altså nu har et flertal bag sig i dette ting. Det ville have været en stor tilfredsstillelse, synes jeg, for os alle sammen, hvis vi havde kunnet enes og i fællesskab stemt dette forslag igennem. Det synes jeg ville have givet nogle gode signaler.

Udenrigsministeren talte om signaler. Jeg må blankt indrømme, at vi ikke har fået ret mange signaler fra regeringen i denne forbindelse. Vi har faktisk spurgt efter dem – ja, vi har endog spurgt efter dem i New York – men vi har ingen fået. Nu er vores dagsorden imidlertid præsenteret, og den har fået den fornødne opbakning; derfor stemmer socialdemokratiet for sin egen dagsorden.

[Lasse Budtz]

Det er helt logisk, at man skal se problemet i en større sammenhæng, som udenrigsministeren også helt rigtigt var inde på. Selvfølgelig skal man se på dette problem i en større sammenhæng, også med hensyn til den konventionelle balance, men denne mulighed forringes ikke af formuleringen i det socialdemokratiske forslag. Der er ikke noget som helst i vejen for, at man kan begynde undersøgelserne nu, selv om vi skulle ende med et forslag, som skulle frem på næste generalforsamling, altså til næste år. Det ville kun være en fordel, at man begyndte undersøgelsen af muligheden for at gennemføre eller i hvert fald fremsætte en resolution allerede nu. Det er der ikke spor i vejen for.

For god ordens skyld synes jeg nok, det er rimeligt at tilføje, at den socialdemokratiske dagsorden er udfærdiget i nøje samarbejde med den delegerede, vi har ved FN for øjeblikket, hr. Svend Auken.

Udenrigsministeren var så venlig at give mig svar på to spørgsmål, jeg havde stillet, hvoraf det ene drejer sig om forsvarsministerens communiqué. Det gør mig stadig væk lidt forvirret, må jeg indrømme, for der står – hvis jeg med formandens tilladelse må sige nogle få ord på engelsk – at »in this context we express strong support for the United States' stands, concerning ...« og så kommer der en opremsning, som ender med »defense and space systems«.

Jeg må tyde det således – og det er næsten analogt med ministeren – at vi altså er med til at støtte den amerikanske holdning i forhandlingerne i relation til stjernekrigsvåben bl.a. Men er det ikke den amerikanske regerings opfattelse, at disse våben overhovedet ikke kan forhandles? Det er i hvert fald den amerikanske regerings indstilling, at disse våben skal bevares. De kan måske godt forhandles, men de skal bevares for den amerikanske stat, mens folketingsflertallet og dermed folketinget som bekendt mener, at vi skal gå imod disse våben i det hele taget. Men jeg vil meget gerne have en opklarende bemærkning om det fra udenrigsministerens side.

Hvad angår det hollandske problem, håber jeg, at ministeren husker, at jeg i indledningen af mit allerførste indlæg her i dag sagde, at det simpelt hen ikke kunne være rigtigt, at den danske regering havde kritiseret den hollandske for at skrælle nogle atomvåben bort,

og det glæder mig ganske overordentligt her ved at have konstateret, at det havde jeg altså ret i; det var ikke den danske regerings holdning til den hollandske.

Bjørn Elmquist (V):

Hr. Lasse Budtz fastslog just, at der er bred overensstemmelse et godt stykke ad vejen i hvert fald mellem det dagsordensforslag, han har fremsat på socialdemokratiets vegne, og det, som nu er fremsat af regeringspartierne, og det er jeg sådan set enig med ham i.

Han efterlyste samtidig en konkret begrundelse for, hvorfor vi så ikke bare kunne tilslutte os det dagsordensforslag, han selv havde fremsat, og i den anledning vil jeg igen understrege, at det først og fremmest er ordet »alene« i den indskudte sætning, som begynder med »alene eller sammen med ligesindede stater«, som er ganske afgørende. I mit første indlæg talte jeg om, at man for at komme nogen vegne i FN skulle undgå de deklaratoriske resolutioner; der skulle være et indhold og en vis realistisk baggrund for, at man kunne forvente tingene gennemført.

Nu har jeg taget en fotokopi med herop af det interview fra Berlingske Tidende, som man til morgen har bragt med hr. Svend Auken i Washington. I anledning af den bemærkning, hr. Gert Petersen havde tidligere på formiddagen til mig, skal jeg sige, at jeg citerede i telegramstil og derfor tillod mig at citere forsidens overskrift over det resumé af interviewet, som man bragte inde i avisen, og overskriften hed »Stop for fodnoter«. Det er rigtigt, at man længere nede kan læse den forklaring og indstilling af hr. Svend Auken, som hr. Gert Petersen gav udtryk for fra talerstolen her. Det er vi ikke uenige om, men jeg gengav overskriften i telegramstil.

Men nu tilbage til hr. Lasse Budtz. Nu har vi jo ikke hr. Svend Auken til stede, og derfor kan det være svært at vide, om han citeres korrekt, men i slutningen af interviewet står der:

»I en bredere sammenhæng mener Svend Auken, at dialogen mellem USA og dets europæiske NATO-allierede kan blive mere realistisk, hvis europæerne i NATO omkring sikkerhedspolitikken og i handelsanliggender i højere grad kunne nå en samordning af synspunkter. Et enigt europæisk syn på sik-

[Bjørn Elmquist]

kerhedspolitikken omkring en bred fællesnævner, siger han, ville kunne fjerne de mere provokerende politiske udslag og gøre Europa i stand til bedre at påvirke USA.»

Nu er det selvfølgelig et avisreferat, og jeg ved ikke, om hr. Svend Auken har sagt sådan præcist, men hvis vi lægger det til grund, har jeg svært ved at se, at det stemmer godt overens med det dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz har fremsat, for han har jo netop ordet »alene« med, og det vil sige, at han her – og socialdemokratiet, ser det ud til – er indstillet på, at vi i givet fald skal gå ene-gang, uanset hvad vore europæiske NATO-partnere siger, og uanset hvad USA måtte sige. Det er den konkrete årsag til, at vi foretrækker vores eget dagsordensforslag og må stemme imod socialdemokratiets. Jeg ville være meget forundret, om ikke også socialdemokratiet kan se det nyttige i denne udlægning af teksten.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg skal først meddele, at hr. Svend Auken vist nærmest er på vej hjem i disse timer, så man kan altså snart diskutere direkte med ham selv.

Derefter kan jeg sige, at vi ikke ser nogen spørgsmål bygget ind i hr. Svend Aukens udtalelser, således som de er refereret til bl.a. Berlingske Tidende. Jeg er enig med ham i alt, hvad han siger, og han er altså derfor også enig med mig, og vi synes, det er i overensstemmelse med det, der står i denne dagsorden.

Vi mener, det er realistisk politik, men det, vi måske savner, er en reel politisk vilje hos regeringen til at gøre noget på disse felter, og det er egentlig derfor, ordet »alene« står der. Der skal da ikke være nogen som helst tvivl om, at socialdemokratiet helst så, for det første at folketinget altid optrådte enigt herhjemme, og dernæst at der var en stribe lande, der i fællesskab gjorde det. Vi ville da langt foretrække, at der var en hel stribe lande, som i fællesskab kunne tage initiativer i denne retning, og hvis der er en politisk vilje hos regeringen, er dette her jo ikke noget som helst problem.

Det er en efter vores mening temmelig uholdbar påstand, at ordet »alene« skulle være det, der splitter oppositionen og rege-

ringspartierne. Her er der en mulighed for at vise god vilje fra regeringens side. Hvorfor gør man det så ikke, når man selv fremlægger tanker, der indtil forveksling ligner dem, socialdemokratiet har ført frem og nu fået støtte til af et flertal?

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg er ganske sikker på – det har hr. Lasse Budtz ved tidligere lejligheder fremstillet helt klart – at han og socialdemokratiet er enige i, at førstegangsbrug af atomvåben er et ganske centralt emne i NATOs strategi. Det er altså ikke bare et marginals spørgsmål, som Danmark her skulle agere på, når vi tænker i NATO-sammenhæng.

Når vi er enige om det, har jeg svært ved at se sammenhængen mellem det, som hr. Lasse Budtz her siger og fremlægger i form af dagsordensforslag med nøgleordet »alene« inkluderet, og så det, som jeg just har citeret hr. Svend Auken for at sige, nemlig »Et enigt europæisk syn på sikkerhedspolitikken omkring en bred fællesnævner«, siger han, »ville kunne fjerne de mere provokerende politiske udslag og gøre Europa i stand til bedre at påvirke USA«.

Lad os se bort fra, at USA skulle gå med på dette forslag, som Danmark nu skal udarbejde om Øst-Vest-forhandlinger, men »alene«! – der var ikke noget med, at vi skulle prøve at finde sammen med vore europæiske NATO-partnere. Det står der at man gerne vil have, for der står »ligesindede«, men vi har også ordet »alene«, og hvis nu tilbagemeldingen efter regeringens sonderinger er helt klar: vi kan ikke få andre europæiske NATO-lande, vi kan ikke få ligesindede nationer til at gå med, så ligger der stadig væk i dagsordenen: ja men så må I pinedød gøre det alene! Det er derfor, vi i regeringspartierne har fremsat vores eget dagsordensforslag.

Gert Petersen (SF):

Jeg må sige til hr. Bjørn Elmquist, at det er derfor, vi andre er tilfredse med, at ordet »alene« også står der, lige så vel som det også står i den af hr. Albrechtsen foreslåede dagsorden, og det er sandelig ikke – det vil jeg gerne understrege – fordi vi mener, at det er den bedste løsning. Jeg er helt enig med hr. Lasse Budtz i, at det er da bedst, at det er

[Gert Petersen]

en stribe lande, eller i hvert fald en 3-4-5 lande, som sammen fremlægger et forslag, men vi er bange for, at hvis ikke den mulighed opretholdes, at Danmark alene kan gøre det, kan man bruge begrebet »ligesindede« som en slags bremseklo, en undskyldning: vi kunne ikke finde de rigtige ligesindede. Det kan man naturligvis godt, hvis der er vilje til det, men vi er altså bange for, at der ikke er vilje til det, og at det derfor vil blive brugt som en undskyldning.

Man kan sige, at det forslag om intensive-rede forhandlinger om atomprøvestop, som Danmark har været medforslagsstiller til, og som 3 lande inden for Atlantpagten, nemlig USA, England og Frankrig, stemte imod, gav anledning til splittelse i NATO. Det forslag stillede Danmark sammen med en række andre lande, nemlig Australien, Fiji, Finland, Island, Irland, New Zealand, Norge, Papua, Samoa og Sverige. Her kunne man altså godt finde de ligesindede lande, som man ville være i selskab med for at stille et sådant forslag, da var der ikke noget problem, men jeg er bange for, at når det drejer sig om ikke-førstebrug, vil det være et kolossalt problem, for så er det nogle bestemte udvalgte stater, man vil finde, mens man ikke vil acceptere andre, hverken inden for den alliancefri gruppe eller for den sags skyld inden for NATO. Det ville ikke være nok at have Grækenland med, det ville ikke være nok at have et andet mindre NATO-land med, nej, det måtte være nogle af de afgørende NATO-lande.

Derfor er sagen også, at regeringspartier-nes dagsordensforslag, selv om det demonstrerer, at man er begyndt at spekulere over dette spørgsmål, ikke er forpligtende nok, medens derimod den socialdemokratiske dagsorden, der jo på dette område næsten helt svarer til det dagsordensforslag, som hr. Albrechtsen har fremsat, rummer en klar forpligtelse.

Jeg vil da godt sige, at jeg ikke helt forstår, hvorfor regeringspartierne har så meget imod den dagsorden, som på det punkt svarer til den, vi andre har foreslået, for det er jo ikke et diktat over for NATO, der er tale om. Der er jo ikke tale om i denne sammenhæng – det kunne SF godt have lyst til at foreslå i anden sammenhæng – at Danmark skal opsiges NATO-strategien; der er tale om, at Danmark tager et initiativ for at få for-

handlinger i gang om en ikke-førstebrugs-traktat mellem de to alliancer. Det er også indlysende, at skal traktaten indgås, må den have samtykke fra NATO. Det er da klart, at når der er tale om en traktat mellem to alliancer og den ene af dem er NATO, må NATO give samtykke. Men det, der er tale om, er, at initiativet startes i De Forenede Nationer, og jeg synes, at det er meget nærliggende, fordi det er et spørgsmål, der vedrører hele verdenssamfundet. Hvis verdenssamfundet kan fremkomme med en sådan opfordring til de to alliancer om at indlede forhandlinger om en traktat, er det rimeligt, at dette kommer netop fra verdenssamfundet. Hvad der så kommer ud af de forhandlinger, må fremtiden vise.

Igen: der er ikke tale om, at vi med dette forslag dikterer den alliance, vi selv tilhører, noget, men der er tale om, at vi opfordrer verdenssamfundet til at tage initiativ til at rette henvendelse til begge alliancer for at få dem til at forhandle og finde ud af, hvordan og på hvilke betingelser en ikke-førstebrugs-traktat kan etableres.

Så skal jeg sige til allersidst til udenrigsministeren, at jeg da også er glad for, at der åbenbart er tale om et fejlreferat, når det er blevet sagt, at forsvarsministeren har tilsluttet sig kritikken af Holland i NATO. Jeg har en mistanke – jeg ved ikke, om den er rigtig – om, at det kan hænge sammen med, at generalsekretæren for NATO bagefter har givet sit presseinterview, som han plejer – det har vi været ud for tidligere – og har sagt, at det forholdt sig sådan og sådan, og så er det ikke blevet gjort klart, at Danmark ikke har delt den opfattelse. Jeg ved ikke, om det er rigtigt, at det er gået til på den måde, om det er på den måde, fejlmeldingen er opstået, men det kunne tænkes.

Med hensyn til USAs stjernekrigs- eller SDI-projekt er det rigtigt, at det i Genèveaf-talen, da forhandlingerne blev startet, hedder, at man stræber efter at forhandle for at standse våbenkapløbet på Jorden og forhindre det i rummet, men der er jo så en tvetydighed i den amerikanske position: hvordan vil man forhindre det i rummet? Vi er mange, der har det indtryk, at USA ikke vil bortforhandle retten til at udforske og udvikle SDI-programmet, og når man ikke vil det, selv mod de største indrømmelser, er det efter vores opfattelse en farlig forhandlingspo-

[Gert Petersen]

sition. Og det er urimeligt og i strid med 3. maj-dagsordenen, at Danmark giver tilslutning til den forhandlingsposition.

Stinus (RV):

Jeg vil gerne sige udenrigsministeren tak, fordi han straks tog min tanke om en årlig FN-debat så positivt op. Jeg er enig med udenrigsministeren i, at man kan diskutere, om netop dette tidspunkt af året er det rigtige for en sådan årlig debat. Det er det måske, fordi emnet netop på dette tidspunkt er højaktuelt, men man kunne ellers godt unde den årlige beretning fra FNs generalforsamling, som der hvert år lægges et stort arbejde i, at danne baggrund for debatten om Danmarks FN-politik.

Baggrunden for debatten i dag må jo i højere grad udgøres af de aktuelle ugeberetninger fra generalforsamlingen, og jeg vil da i øvrigt også gerne sige udenrigsministeren tak for, at vi modtager disse beretninger så hurtigt, som tilfældet er nu. Et kuriosum er det måske, at medlemmer af udenrigspolitisk nævn modtager beretningerne senere end alle andre. Men alligevel tak! Og det er en tak, som jeg vil bede udenrigsministeren viderebringe til den danske FN-mission i New York.

Jeg ved, at der ligger et stort arbejde bag udarbejdelsen af disse beretninger, og at beretningernes mange forfattere gennem årene ofte har udtrykt tvivl om, hvorvidt beretningerne var de mange anstrengelser værd. Blev de læst? Hvis man ønsker løbende på en rimelig let måde at være nogenlunde à jour med, hvad der foregår under FNs generalforsamling, er de ugentlige beretninger en god kilde, og jo hurtigere de når frem, jo mere værdifulde er de.

Når denne velmente ros er udtrykt, vil jeg gerne tilføje en lille beklagelse. Det havde været rart, om i hvert fald ordførerne med henblik på denne debat havde modtaget endnu nyere materiale end den seneste ugeberetning, som dækker perioden til og med den 15. november 1985. Der er sket en del i generalforsamlingens udvalg siden da, og der har været resolutionstekster til behandling, som naturligt kunne være indgået i debatten i dag, men som vi er afskåret fra at kommentere.

Jeg vil også gerne udtale en påskønnelse af, at regeringspartierne nu er kommet med et dagsordensforslag, som helt tydeligt betegner en bevægelse i regeringspartiernes position; det er der grund til at glæde sig over. Bortset fra, at de to forslag er forskellige, er de jo ens!

Jeg må dog samtidig stærkt beklage, at dette forslag, som måske kunne have dannet baggrund for en dagsorden, der kunne opnå enighed om, fremkommer så sent, som tilfældet er. Lidt bedre orientering af hinanden før debatten ville nok have fremmet muligheden for at nå til enighed.

Jeg har tidligere meddelt, at det radikale venstre vil stemme for det af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag. Det fastholder vi af flere grunde, men først og fremmest fordi denne dagsorden er mere præcis end regeringspartiernes, som vi altså ikke vil stemme for.

Jeg vil gerne trække et enkelt punkt fra regeringspartiernes dagsorden frem, det, hvori det hedder:

»Det pålægges endvidere regeringen i god tid inden den 41. generalforsamlings begyndelse over for folketinget at redegøre for resultatet af disse undersøgelser.«

Jeg håber, at regeringen, uanset denne dagsordens skæbne, vil følge regeringspartierne henstilling og tage initiativ til en sådan redegørelse. Det vil give mulighed for en drøftelse af hele situationen i god tid før den næste generalforsamling og kan måske være med til at skabe den enighed, som ikke kan etableres i dag.

Kofod-Svendsen (KrF):

I mit første indlæg analyserede jeg også den dagsorden, der er foreslået af hr. Lasse Budtz, og sagde, at den indeholdt flere gode ting, men jeg sagde også, at der var noget, som ikke var så godt formuleret, som det burde være, og det er ordet »alene«. Jeg mener, det er højst uheldigt, at det ord er kommet med i dagsordenen, for det vil jo kunne udlægges, som om Danmark her skal gå eneang, løsrevet fra NATO måske i værste fald; det kan i hvert fald tolkes på en uheldig måde. Det synes jeg der er rådet bod på i den dagsorden, som er foreslået af regeringspartierne. Den har den samme positive inten-

[Kofod-Svendsen]

tion, men det negative er fjernet, og derfor er der i løbet af dagen tale om en forbedring.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg glemte før at meddele, hvordan SF vil stemme til dagsordenerne.

Vi vil stemme imod regeringens dagsorden, ikke fordi vi synes, den er så forfærdelig, jeg mener endda, den er udtryk for en vis imødekommenhed, men vi mener alligevel, at vi vil stemme imod, fordi den ligesom afsporer det, som burde have været hovedindholdet i denne debat.

Udgangspunktet er 3. maj 1984-dagsordenen. Regeringen handlede i efteråret 1984 imod råd fra et flertal i det udenrigspolitiske nævn i sagen om ikke-førstebrug i De Forenede Nationer, og sagen kom op, fordi der derovre var kommet et forslag, som lå, man kunne sige tæt op ad 3. maj-dagsordenen uden at være identisk. Jeg erkender ved nærmere eftertanke, at det rimelige er ud fra 3. maj-dagsordenen at undlade at stemme til det østtyske ikke-førstebrugsforslag i FN. Det var også den opfordring, som regeringen fik fra et flertal i det udenrigspolitiske nævn, men man sad den overhørig og stemte imod.

Vi anmodede derefter regeringen om i hvert fald at forberede et forslag, som vi så selv kunne fremsætte i De Forenede Nationer om ikke-førstebrug. Det har regeringen haft et helt år til. Vi havde det oppe igen under diskussionen om instruksen til vores delegation i De Forenede Nationer. Heller ikke det har gjort noget indtryk på regeringen. Derfor frygter jeg meget stærkt, at hvis man vedtager den af regeringspartierne foreslåede dagsorden, vil det gå, som det hidtil er gået, at der ikke vil komme noget ud af det, og vi får ikke noget dansk initiativ. Der har været halvandet år til det nu, og jeg tror, at med den løse formulering, der er anvendt, vil et år yderligere ikke gøre nogen forskel. Det må siges klart og tydeligt, at det må pålægges regeringen at tage et sådant initiativ.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Efter denne lange debat ser det nu ud til, at der foreligger en vis uklarhed, og derfor vil jeg bede formanden om, at vi får en kort

udsættelse af mødet, således at vi kan få lejlighed til med hinanden at drøfte spørgsmålet om afstemningsformen.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Lasse Budtz stillede mig et uddybende spørgsmål under den lille debat, der var om communicate ved DPC-mødet i Bruxelles, hvor hr. Lasse Budtz henviser til, at man anvender udtrykket – undskyld, at jeg også anvender det engelsk sprog – »defense and space systems«, og så siger hr. Lasse Budtz: »ja men er situationen ikke den, at amerikanerne slet ikke vil forhandle SDI?« Herom kan jeg sige til hr. Lasse Budtz, at det fremgik klart senest af det møde, som statsministeren og jeg var til i Bruxelles for kort tid siden med den amerikanske præsident, hvor han refererede de synspunkter, han havde fremført under topmødet i Genève, at alt kan forhandles. Man kan altså også forhandle SDI. Det er den amerikanske stilling, som vi opfatter den, og når man anvender udtrykket »defense and space systems«, tænkes der formentlig ikke direkte på SDI, der tænkes på den fælleserklæring, Sovjetunionen og USA udsendte i januar i år, hvor de pegede på netop de tre forhandlingsområder, man skal gennemgå i Genève, så udtrykket i DPC-communiqueet sigter altså direkte til den af amerikanerne og russerne i fællesskab anvendte terminologi.

Jeg håber, at dette klarer spørgsmålet fuldt af, så der ikke længere består tvivl om, at reglerne naturligvis er overholdt også i denne sag.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg skal hermed på opfordring fra medlemmer af tinget afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 14.30.

Mødet udsat kl. 14.05

Mødet genoptaget kl. 14.30

Forhandlingen genoptoges.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

[Albrechtsen]

For at forenkle denne sags afgørelse og sikre, at debatten får et tilfredsstillende resultat, skal jeg meddele på vegne af hr. Gert Petersen og mig selv, at vi tager det dagsordensforslag tilbage, som SF og VS har fremsat. Debatten har jo vist, at der reelt ikke er stor forskel på de to forslag, som henholdsvis socialdemokratiet og vi har fremsat, og den har klart understreget, at der i den socialdemokratiske dagsorden ligger det forpligtende element, som vi har ønsket. Derfor stiller jeg hermed på vegne af SF og VS forslag om, at den socialdemokratiske dagsorden kommer til afstemning først. 18 medlemmer fra SFs og VS' folketingsgrupper har til formanden indleveret en anmodning efter forretningsordenens § 34 om, at folketinget afgør, i hvilken rækkefølge der skal stemmes om dagsordenerne.

Formanden:

Det af hr. Albrechtsen (VS) og hr. Gert Petersen (SF) fremsatte forslag om motiveret dagsorden er taget tilbage. Ønsker nogen at optage det? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, er det bortfaldet.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Lasse Budtz efterlyste reaktioner på de signaler, der var udsendt om, at man gerne ville have et fornuftigt samarbejde om disse ting. Jeg vil gerne sige til hr. Lasse Budtz, at vi har så sandelig lyttet til signalerne fra New York, og vi har også reageret på signalerne. Det er rent faktisk derfor, at der oven i købet på et ret sent tidspunkt, kan jeg røbe, er blevet indsat et afsnit i min redegørelse netop om spørgsmålet ikke-førstebrug.

Jeg kan da også gøre opmærksom på, at det dagsordensforslag, som regeringspartierne har fremsat, netop er et konkret og konstruktivt udtryk for, at vi har lyttet til signalerne, og at vi gerne har villet reagere positivt, vi har gerne konkret villet udmønte netop det afsnit i talen.

Jeg takker hr. Lasse Budtz for de positive bemærkninger om regeringspartiernes forslag. Det er selvfølgelig ærgerligt, at tiden tilsyneladende ikke har tilladt, at vi har kunnet få lavet en fælles formulering. Jeg finder selvsagt, at vores formulering er den klareste og den bedste. Men jeg har da noteret mig med interesse de bemærkninger, hr. Lasse

Budtz og også andre er kommet med om det forslag, hr. Lasse Budtz har fremsat. Jeg må forstå på de bemærkninger, at meningen i hvert fald har været god nok, selv om formuleringerne, sådan som jeg har været inde på det, på et par punkter måske er, skal vi sige mindre klare. Og skulle uheldet nu ske, at hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag gik hen og blev vedtaget, er det klart, at det må være hr. Lasse Budtz' bemærkninger om, at det var ment som en udstrakt hånd, der så i givet fald må danne baggrund for fortolkningen af det ikke helt klare dagsordensforslag.

(Kort bemærkning).

Poulsen (FP):

Fremskridtspartiet kan stemme for det af regeringen fremsatte dagsordensforslag. Nu er vi stadig væk i tvivl om, hvad vi skal stemme om først. Hvis det skulle gå sådan, at hr. Lasse Budtz' dagsorden kommer til afstemning først, håber jeg ikke, at regeringen er så vattet, at den undlader at stemme. Det er på tide, at man nu holder op med at lade sig drive rundt i manegen.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

I denne de fremstrakte hænders tid synes jeg, jeg skylder tinget at sige, at når vi stemmer imod den socialdemokratiske dagsorden, hænger det sammen med, at vi meget gerne ville have vores egen til afstemning. Jeg tror, der vil være bred forståelse for en sådan holdning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden:

Vi skal til afstemning, og der er som oplyst af 18 medlemmer af tinget indleveret et forslag om, at rækkefølgen af afstemningen fastlægges af folketinget, og ikke, som det er almindeligt, af formanden, jfr. bestemmelsen i forretningsordenens § 34. De forudsætninger, der er indlagt heri, er opfyldt, og derfor skal jeg lade tinget afgøre afstemningsrækkefølgen.

Henvendelsen er underskrevet af følgende medlemmer af tinget: Agerschou (SF), Albrechtsen (VS), Carsten Andersen (VS), Alice Faber (SF), Tommy Dinesen (SF), Gade

[Formanden]

(SF), Lilli Gyldenkilde (SF), Leif Hermann (SF), Anne Grete Holmsgård (VS), Hanne Thanning Jacobsen (SF), Ingerlise Koefoed (SF), Lenger (VS), Jes Lunde (SF), Elisabeth Bruun Olesen (VS), Gert Petersen (SF), Ebba Strange (SF), Thoft (SF) og Tinning (VS).

Det af hr. Albrechtsen fremsatte forslag om afstemningsrækkefølgen går ud på, at det af hr. Lasse Budtz stillede dagsordensforslag kommer til afstemning først, og jeg skal lade foretage afstemning om dette forslag.

Afstemning

Det af Albrechtsen (VS) m.fl. fremsatte forslag

vedtoges med 70 stemmer (S, SF, RV og VS) mod 61 (KF, V, CD, KrF, FP og FD).

Forslaget om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 70 stemmer (S, SF, RV og VS) mod 62 (KF, V, CD, KrF, FP og FD).

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Ole Bernt Henriksen (KF), Bjørn Elmquist (V), Nør Christensen (CD) og Kofod-Svendsen (KrF) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 44:

Forslag til folketingsbeslutning om en undersøgelseskommission vedrørende forholdene i Afghanistan og i de af Israel besatte områder.

Af Albrechtsen (VS) m.fl.

(Fremsat 15/11 85).

Sammen med denne sag foretoges den under punkt 3 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

3) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 45:

Forslag til folketingsbeslutning om støtte til løsning af Eritreakonflikten.

Af Albrechtsen (VS) m.fl.

(Fremsat 15/11 85).

Forslagene sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Mine første bemærkninger har ikke adresse til forslagsstillerne, men til alle medlemmer af folketetinget, så hvis man kunne nå at fange opmærksomheden hos nogle af dem, der er ved at haste ud, kunne det være helt spændende.

Det, jeg gerne vil fremføre, er, om det virkelig kan være rimeligt, at et parti som VS kan bruge vores tid i folketetinget, i ministerierne osv., på at stille forslag til folketingsbeslutning af den karakter, som vi nu er blevet anmodet om at behandle her. Skal det virkelig være sådan, at VS skal kunne foreslå, at den danske regering skal blande sig i ethvert spørgsmål i enhver del af verden uden hensyntagen til dette spørgsmåls betydning for dansk udenrigspolitik, for slet ikke at tale om sådan noget som den danske regerings muligheder for at påvirke dette spørgsmål?

Jeg ved ikke af, at folketetinget nogen sinde tidligere har været stillet over for et beslutningsforslag som det, der fortæller, hvordan vi skal sørge for at få løst konflikten i Eritrea, og jeg frygter, hvad der kan dukke op af forslag fra VS i den kommende tid om, hvad vi skal gøre fra dansk side for at løse konflikter af den art, som man ulykkeligtvis finder stort set over hele kloden. Derfor disse bemærkninger til almindelig eftertanke blandt folketingets medlemmer.

Kan det virkelig være rigtigt, at vi skal bruge vores tid på dette? Vi kan have drøftelser, som vi har det om disse spørgsmål, og de er vigtige at drøfte, men at skulle stå og tage stilling til et forslag om, hvordan vi løser konflikten i Eritrea! Skal vi nu ikke prøve i fællesskab at værne lidt om folketingets værdighed og lade være med at spilde hinandens tid mere end højst nødvendigt?

Vedrørende selve spørgsmålet om konflikten i Eritrea kan jeg da oplyse, at FN's 7. plenarforsamling i 1952 med 52 stemmer for, ingen imod og 5 afståelser – det var Østblokken dengang – vedtog den resolution, i henhold til hvilken det tidligere italienske koloniområde Eritrea blev en autonom enhed i forbund med Etiopien under den etiopiske krone, og det var en resolution, Danmark stemte for. Der havde forinden i Eritrea væ-